

Будівництва, архітектури та дизайну
(повне найменування факультету)
Підприємства, торгівля та біржова діяльність
(повне найменування кафедри)

Пояснювальна записка

до дипломного проекту (роботи)

Магістратура
(ступінь вищої освіти)

на тему Діагностика економічного стану промислового підприємства
(назва теми)

Виконав(ла): студент(ка) 2 курсу, групи БАВ-412

Спеціальності "Підприємства, торгівля та біржова діяльність" 076
(код і найменування спеціальності)

Освітня програма (спеціалізація)
Економіка підприємства

Віслюгов Д.В.
(ПРІЗВИЩЕ та ініціали)

Керівник Кішко С.Г.
(ПРІЗВИЩЕ та ініціали)

Рецензент Мащенко О.В.
(ПРІЗВИЩЕ та ініціали)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Запорізька політехніка»

Факультет Будівництва, архітектури та дизайну
Кафедра Підприємства, торгівлі та ділової різноманітності
Ступінь вищої освіти магістратура
Спеціальність Підприємства, торгівлі та ділової різноманітності 076
(код і найменування)
Освітня програма (спеціалізація) Економіка підприємства
(назва освітньої програми (спеціалізації))

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри Ткаченко А.М.

«___» _____ 20__ року

ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТА(КИ)

Віслюк Василь Васильович

(ПРИЗВИЩЕ, ім'я, по батькові)

1. Тема проєкту (роботи) Діагностика економічного стану промислового підприємства

керівник проєкту (роботи) доцент, д.т.н. Кішко С.Г.

(науковий ступінь, вчене звання, ПРИЗВИЩЕ, ім'я, по батькові)

затверджені наказом закладу вищої освіти від «28» вересня 2023 року № 574

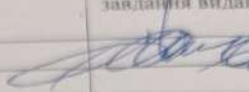
2. Строк подання студентом проєкту (роботи) 1 грудня 2023р.

3. Вихідні дані до проєкту (роботи) науково-методичні матеріали, нормативні акти, статистичні дані ПАТ «Запоріжсталь»

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) Теоретичні аспекти діагностики економічного стану підприємства. Діагностика економічного стану промислового підприємства на прикладі ПАТ «Запоріжсталь». Удосконалення методів діагностики економічного стану промислового підприємства.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень, кількість слайдів, плакатів)

6. Консультанти розділів проєкту (роботи)

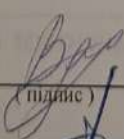
Розділ	ПРИЗВИЩЕ, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	прийняв виконавця
1-3	Кишко С.І. доцент, д.зн.		
Почесний	Бобко І.А.		

7. Дата видачі завдання « 28 » вересня 2023 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

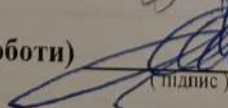
№ з/п	Назва етапів дипломного проєкту (роботи)	Строк виконання етапів проєкту (роботи)	Прийняв
1.	Закріплення та узгодження завдання	28.09.2023	
2.	Підбір статистичних матеріалів	05.10.2023	
3.	Підготовка першого розділу	10.10.2023	
4.	Підготовка другого розділу	24.10.2023	
5.	Підготовка третього розділу	10.11.2023	
6.	Подання на кафедру та контроль	24.11.2023	

Студент(ка)

 (підпис)

 Вісочузов Д.В.
 (Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Керівник проєкту (роботи)

 (підпис)

 Сергій Кишко
 (Ім'я ПРИЗВИЩЕ)

РЕФЕРАТ

91 с., 18 таб., 13 рис., 33 джер.

Перелік ключових слів

Фінансовий стан, економічний стан, фінансово-економічний стан, аналітичний метод, універсальний метод, балансовий метод, порівняння, загальна діагностична система, методичний підхід, порівняльний аналіз, основні показники, економічна стабільність підприємства, норма чистого прибутку, показник фінансової стійкості, ліквідність, ділова активність, фінансова стратегія, платоспроможність, рентабельність, теорія динамічних нормативів, методичний підхід, прогностичні методи, економічний ефект, рейтингова шкала, продуктивність праці.

Мета дипломного проекту: розробка теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій щодо вдосконалення підходу до діагностики економічного стану промислового підприємства.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДІАГНОСТИКИ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА.....	11
1.1 Роль та завдання діагностики економічного стану промислового підприємства.....	11
1.2 Методи діагностики економічного стану підприємства.....	16
1.3 Система діагностики економічного стану підприємства.....	24
Висновки до 1 розділу.....	33
РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ПАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ».....	35
2.1 Загальна характеристика ПАТ «Запоріжсталь».....	35
2.2 Аналіз основних показників фінансово-економічного стану ПАТ «Запоріжсталь».....	39
2.3 Оцінка фінансово-економічного стану ПАТ «Запоріжсталь».....	51
Висновки до 2 розділу.....	59
РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ДІАГНОСТИКИ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА.....	61
3.1 Удосконалення системи діагностики економічного стану промислового підприємства.....	61
3.2 Методичний підхід до діагностики економічного стану на основі динамічного нормативу взаємозалежності основних показників промислового підприємства.....	70
3.3 Економічний ефект запропонованих заходів.....	75
Висновки до 3 розділу.....	83
ВИСНОВКИ.....	84
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	88

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах господарювання необхідне підвищення ефективності всіх видів діяльності та зростання конкурентоспроможності продукції і послуг на основі науково-технічного прогресу, ефективних форм управління виробництвом, розвитку підприємництва та ініціативи. Важливу роль у вирішенні цього завдання відіграє діагностика фінансово-економічного стану підприємств. Вона допомагає формувати стратегію і тактику розвитку підприємства, контролювати плани, управлінські рішення і проекти, здійснювати контроль за їх виконанням, виявляти резерви підвищення ефективності діяльності та оцінювати результати роботи підприємства, його підрозділів і працівників. Діагностика фінансово-економічного стану підприємства набуває все більшого значення в умовах, коли на перший план виходять економічні методи управління. Необхідно виявляти не тільки недоліки, а й можливості для подальшого економічного зростання.

У новому бізнес-середовищі працівникам, фахівцям і керівникам необхідно вивчати і застосовувати нові, нетрадиційні підходи в управлінні виробництвом і підвищувати свою продуктивність для досягнення високих результатів. Тому важливо використовувати нові та сучасні методи для аналізу фінансово-економічного стану компаній. На жаль, практичні інструменти знаходяться під впливом старих шаблонів і не встигають за зростанням сучасних вимог до управління.

У сучасних ринкових умовах значно зросла самостійність та економічна відповідальність компаній. У зв'язку з цим сьогодні постає проблема діагностики економічного стану підприємств. Підприємство може досягти стабільності лише за умови суворого дотримання принципів комерційного розрахунку, головним з яких є зіставлення витрат і результатів з метою отримання максимального прибутку при мінімальних витратах. Одним з основних видів діагностики є економічна, яка дає можливість

проаналізувати управління підприємством, сформулювати діагноз об'єкта дослідження і на його основі розробити грамотну економічну політику, стратегію і тактику, які в подальшому сприяють перспективам можливого розвитку. Економічне прогнозування покращує управління підприємствами, забезпечуючи організацію всіх факторів виробництва, регулювання взаємовідносин усіх служб на підприємстві та розподіл обов'язків.

Роль діагностики економічної ситуації важлива тому, що від підприємств сьогодні очікується підвищення ефективності виробництва і конкурентоспроможності продукції та послуг на основі науково-технічного прогресу, ефективних форм господарювання та впровадження продуктивного управління бізнесом.

Для того, щоб гарантувати стійкість промислових підприємств, керівництво повинно вміти реалістично оцінювати економічний стан підприємства та його поточних конкурентів.

На думку В.О. Подольської «фінансово-економічний стан» – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансово-економічних відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів [10].

На думку Т.Д. Косової, економічний стан промислового підприємства характеризується ступенем прибутковості та оборотності капіталу, динамікою його фінансової стійкості, структурою джерел фінансування та платоспроможністю [8].

Питаннями оцінки економічного стану підприємств займалися українські та зарубіжні науковці. Зокрема, аналізу економічного стану присвятили свої праці Косова Т.Д. [8], Непочатенко О.О. [9], Савицька Г.В. [11], Грищенко О.В. [6], Подольська В.О. [10], Ковальчук І.В. [7].

Таким чином, економічний стан є основним критерієм ділової активності промислових підприємств і визначає їх конкурентоспроможність

та потенціал в ефективній реалізації економічних інтересів учасників господарської діяльності. Кожне підприємство повинно забезпечити такий економічний стан, щоб воно могло виконувати свої фінансові зобов'язання. Основними умовами, які формують економічний стан промислової організації, є відповідність доходів витратам і досягнення максимального прибутку за мінімальних витрат.

Мета роботи: Розробка теоретико-методологічних засад та практичних рекомендацій щодо удосконалення підходу до діагностики економічного стану промислових підприємств.

Предметом дослідження являє собою теоретичні та методичні підходи до діагностики економічного стану промислового підприємства.

Об'єктом дослідження є система діагностики економічного стану Запорізького металургійного комбінату ПАТ «Запоріжсталь», промислового підприємства Запорізької області.

Для досягнення поставленої мети в магістерській роботі були вирішені наступні **завдання:**

- визначення ролі та значення діагностики економічного стану підприємств;
- дослідити та проаналізувати існуючі методи діагностики економічного стану підприємств
- визначення підходів до створення системи діагностики економічного стану промислових підприємств;
- надання загальної характеристики господарської діяльності ПАТ «Запоріжсталь»;
- комплексний аналіз основних показників економічного стану ПАТ «Запоріжсталь»;
- оцінка фінансово-економічного стану ПАТ «Запоріжсталь»;
- визначення підходів до вдосконалення діагностики економічного стану промислових підприємств;

- розробка методичного підходу до діагностики економічного стану на основі динамічних критеріїв взаємозалежності показників промислових підприємств.

Методи роботи. При написанні магістерської роботи були використані наступні методи та прийоми дослідження: середніх величин, експоненціальний метод, балансовий метод, коефіцієнтний аналіз, порівняльний аналіз, синтез, пояснення, систематизація та системний підхід, графічний метод, економіко-статистичні методи.

Інформаційною базою для написання магістерської роботи слугували науково-методичні матеріали з питань діагностики та аналізу фінансово-економічного стану підприємств, законодавчі та нормативно-правові акти, періодичні видання, статистична інформація, фінансова звітність та дані офіційного веб-сайту ПАТ «Запоріжсталь».

Наукова новизна одержаних результатів визначається тим, що дістали подальшого розвитку:

- З позиції трактування сутності поняття «діагностика економічного стану промислового підприємства», що являє собою процес (метод) оцінки стану управління ресурсами та фінансового забезпечення промислового підприємства, який базується на сукупності методів, інструментів та аналітичної інформації, спрямованих на виявлення негативних факторів і вузьких місць в управлінні, теорія діагностики розглядається як найважливіший фактор управління промисловим підприємством. Вона забезпечує адаптацію основного управлінського циклу для забезпечення економічної стійкості підприємств і сприяє цілепокладанню та вирішенню практичних завдань, спрямованих на забезпечення ефективного функціонування та розвитку промислових підприємств;

- методичний підхід до діагностики економічного стану промислових підприємств, який полягає у створенні моделі основних показників фінансово-економічного стану та порівнянні їх нормативної та фактичної

динаміки з метою виявлення та ідентифікації вузьких місць в управлінні економічним станом промислових підприємств, відмінних від існуючих.

Практичне значення. Теоретичні положення та висновки магістерської роботи доведені до рівня конкретних методик, практичних рекомендацій та пропозицій, які можуть бути використані в практичній діяльності промислових підприємств для діагностики економічного стану та усунення стримуючих факторів розвитку підприємства.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДІАГНОСТИКИ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Роль та завдання діагностики економічного стану промислового підприємства

Найважливішою характеристикою господарської діяльності підприємства є його фінансовий стан. Він визначає коопераційний потенціал підприємства та забезпечує ефективну реалізацію економічних інтересів усіх учасників фінансових відносин (як самого підприємства, так і його партнерів).

Фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається низкою виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів [1, с. 136].

Економічний стан підприємства – це комплексне поняття, що характеризується наявністю, доцільністю та ефективністю розміщення і використання ресурсів, необхідних для нормальної виробничої діяльності всіх організацій, їх взаємовідносин з іншими організаціями, стабільності та платоспроможності.

Тому в економічній літературі паралельно використовується декілька термінів, які певною мірою характеризують поняття «фінансовий стан», «економічний стан» та «фінансово-економічний стан». Аналіз наукових джерел показує, що ці поняття здебільшого використовуються як взаємозамінні. Проте слід погодитися з Петревською Ю.О. [2, с.71], що ці поняття слід розмежовувати. «Фінансовий стан» акцентує увагу насамперед

на фінансових ресурсах підприємства, тоді як «економічний стан» є показником виробництва та реалізації продукції.

Подольська В.О. визначає «фінансово-економічний стан» як комплексне поняття, що характеризується системою показників, які відображають фінансово-економічні відносини підприємства, що є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансово-економічних відносин підприємства, визначається низкою виробничо-господарських факторів.

Косово Т.Д. зазначає, що ступінь рентабельності та оборотності капіталу залежить від фінансово-економічного стану підприємства, динаміки фінансової стійкості, структури і джерел фінансування та здатності погашати заборгованість [4, с. 318].

Водночас фінансово-економічний стан є однією з найважливіших характеристик діяльності кожного підприємства. Рентабельність підприємства та розмір прибутку значною мірою залежать від його платоспроможності, що зумовлює необхідність систематичної діагностики його фінансово-економічного стану, платоспроможності, ліквідності та фінансової стійкості [5, с. 191].

Москаленко розглядає фінансово-економічний стан як одну з найважливіших характеристик виробничо-фінансової діяльності підприємства. Це означає рівень забезпеченості підприємства необхідним обсягом фінансових ресурсів для ефективної господарської діяльності та своєчасного фінансового виконання своїх зобов'язань [6, с. 181].

Тому необхідно уточнити поняття «діагностика фінансово-економічного стану», враховуючи сукупність економічних факторів та положень економічної та фінансової діагностики, оскільки більшість трактувань обмежуються лише фінансовими факторами.

Безпосереднім завданням управління є діагностика поточного стану підприємства, яка здійснюється з метою виявлення проблем у функціонуванні та розвитку підприємства і на основі отриманих результатів

формулювання комплексу заходів щодо поліпшення поточної ситуації [7, с. 383].

Таблиця 1.1 – Наукова категорія «економічна діагностика», що інтерпретується різними авторами

Автори	Визначення поняття
Глухов В., Бахрамов Ю. [14, с. 78]	Серія досліджень для визначення цілей компанії, способів їх досягнення та недоліків.
Гетьман О.О., Шаповал В.М. [15, с. 51]	Метод розпізнавання соціально-економічних систем та виявлення їхніх слабких і вузьких місць шляхом застосування низки дослідницьких процедур.
Данілочкіна Н.Г. [16, с. 62]	Галузь економічного аналізу, яка допомагає визначити характер порушень нормального перебігу економічних процесів на підприємстві.
Слісєєва О.К. [17, с. 45]	Процес детального і глибокого аналізу проблеми, виявлення факторів, що впливають на проблему, підготовки всієї інформації, необхідної для прийняття рішень, і визначення ключових аспектів взаємозв'язку між проблемою і загальними цілями і результатами бізнесу.
Загорна Т.О. [11, с. 34]	Метод розрахунку та оцінки ефективності використання ресурсів компанії для досягнення цілей розвитку бізнесу в сфері стратегічного управління з урахуванням зовнішніх обмежень; сукупність якісних і кількісних методів аналізу.
Кривов'язюк І.В. [18, с.24]	Постійний процес, спрямований на розпізнавання проблем у діяльності компанії на основі розробленої системи показників, визначення характеру, причин і можливих наслідків виявлених відхилень, а також пошук перспективних шляхів і напрямів можливих рішень для подальшого забезпечення прибутковості та конкурентоспроможності компанії.
Сагалкова Н.А. [12, с. 42]	Комплексний процес виявлення, аналізу, усунення та прогнозування виникнення організаційних проблем у розрізі функціональних підсистем і ключових аспектів діяльності підприємства та його управлінських циклів з метою підвищення ефективності управління в масштабах всього підприємства.
Тищенко О.М., Узунов В.М., Розгон І.В. [20, с. 152]	це система методів і прийомів комплексного дослідження для оцінки умов і визначення характеру погіршення нормального перебігу економічних процесів.
Краснова В.В., Ямшанов, В.Н. [21, с. 221]	Процес дослідження стану суб'єкта господарювання на основі аналізу та узагальнення інформації з метою своєчасного виявлення недоліків у господарській діяльності, використання резервів розвитку та прийняття обґрунтованих господарських рішень у заданий період часу.

Теоретичні основи діагностики широко висвітлені в працях вітчизняних та зарубіжних вчених і практиків, таких як Ю.М. Петрович та Ю.В. Панас [8, с. 130], А.Г. Семенов та Н.В. Таран [9, с. 154], Р.І. Акмаєв та

Н.Ш. Атаманчук [10, с. 122] та ін., які розглядають діагностику як складову контролю. Багато дослідників, наприклад, Т.О. Загорна [11, с. 162], В.Г. Андреева [12, с. 63], О.А. Сметанюк [13, с. 18] та інші, вивчали методи діагностики, сутність і форми діагностики та розробляли методики практичного застосування діагностичного аналізу на підприємствах. Як видно з обраної для порівняльного аналізу інформації (табл. 1.1), у науковій літературі відсутнє чітке трактування наукової категорії «економічна діагностика».

Більшість авторів [5; 9-14] визначають економічну діагностику як процес (метод) і намагаються виявити порушення, відхилення, фактори впливу та вузькі місця в управлінні. Лише у двох джерелах [15; 16] розглядається також визначення загальної управлінської ситуації, що більше відповідає першоджерелу цього поняття. Термін «діагностика», запозичений з медицини, - це процес дослідження з метою встановлення діагнозу для того, щоб дійти висновку про бажаний стан [5, с. 10].

Діагностику економічного стану підприємства можна розглядати як процес розпізнавання та виявлення проблем у досліджуваній функції на основі певних ознак (ключові показники оцінки, вивчення окремих результатів, відсутньої інформації) з метою оцінки поточних тенденцій та визначення можливих перспектив їх розвитку. Аналізуються найкращі варіанти вирішення виявлених проблем [22, с. 46].

Наведена інформація дозволяє автору дати визначення категорії «діагностика фінансово-економічного стану промислових підприємств». Під цим слід розуміти процес (метод) оцінки стану управління ресурсами та фінансового забезпечення промислового підприємства, що базується на сукупності методів та інструментів, а також аналітичної інформації, спрямованої на виявлення негативних факторів та вузьких місць в управлінні.

Важливість аналізу фінансово-економічного стану підприємства визначається напрямом застосування його результатів, що визначається різними рівнями та різними організаціями:

- На державному рівні аналіз фінансово-економічного стану підприємства дозволяє прогнозувати розвиток економіки держави і розробляти прогнози податкових платежів до бюджетів різних рівнів;
- На державному та регіональному рівні оцінка фінансово-економічного стану підприємства дозволяє виявити проблеми в конкретній галузі та відреагувати заходами державної або регіональної підтримки;
- На рівні банків та інших фінансових установ і кредитних організацій аналіз фінансово-економічних умов є основою для визначення кредитоспроможності позичальника;
- На рівні інвесторів аналіз фінансово-економічного стану є основою для визначення доцільності інвестування в розвиток підприємства та доцільності придбання акцій підприємства;
- На рівні керівництва підприємства аналіз фінансово-економічного стану є необхідною умовою для прийняття ефективних бізнес-рішень;
- На рівні акціонерів результати аналізу фінансово-економічного стану, компетентності топ-менеджменту та необхідності композиційних змін є основою для прийняття рішень з цього приводу;
- На рівні працівників компанії – загроза банкрутства (мобілізує зусилля всіх працівників) або стабільність компанії (гарантує впевненість майбутніх працівників).

Основною умовою забезпечення стабільного фінансово-економічного стану підприємства є зіставлення доходів і витрат та досягнення максимального прибутку при мінімальних витратах.

Метою діагностики фінансово-економічного стану підприємства є пошук резервів підвищення рентабельності виробництва, зміцнення комерційних угод як основи стабільного функціонування підприємства,

посилення виконання зобов'язань перед бюджетом, банками та іншими установами [5, с.194].

Залежно від мети та обсягу аналізу, діагностика може бути наступних видів:

- комплексна діагностика;
- експрес-діагностика;
- діагностика банкрутства.

Основними завданнями діагностики фінансово-господарської діяльності в загальній системі корпоративного управління є:

- вивчення природи економічних законів та виявлення закономірностей і тенденцій розвитку економічної системи на мікрорівні;
- всебічне обґрунтування всіх бізнес-проектів і стратегій підприємства;
- контроль за досягненням цілей продуктивності та ефективності використання ресурсів;
- пошук резервів підвищення ефективності функціонування економічної системи підприємства;
- прийняття управлінських рішень щодо реалізації виявлених резервів [23].

Своєчасна та об'єктивна діагностика фінансово-економічного стану підприємства має велике значення. Це пов'язано з тим, що кожен керівник повинен виявляти потенційні можливості збільшення прибутку підприємства, які можна визначити лише шляхом своєчасного та об'єктивного аналізу фінансово-економічного стану підприємства [25, с. 148].

Таким чином, можна сказати, що фінансово-економічний стан є основним критерієм ділової активності підприємства і визначає його конкурентоспроможність та можливість ефективної реалізації економічних інтересів учасників господарської діяльності. Кожне підприємство повинно забезпечувати свій фінансово-економічний стан на рівні, який дозволяє йому виконувати свої поточні зобов'язання перед усіма своїми торговельними партнерами.

1.2 Методи діагностики економічного стану підприємства

На промислових підприємствах однією з основних проблем управління економічним станом промислових підприємств є коригування функцій та поведінки, пов'язаних з рухом та зберіганням ресурсів. Це пов'язано, по-перше, з негативним впливом зовнішнього середовища, а по-друге, зі зростанням витрат на таке коригування, зменшення яких потребує відповідного інструментарію діагностики та планування ресурсів. Таким чином, використання системи методів діагностики забезпечує основу для прийняття ефективних управлінських рішень на основі оцінки можливих майбутніх ситуацій та вибору найкращого з набору альтернатив.

Інструменти аналізу та оцінки, що використовуються в процесі економічної діагностики, мають ситуаційний характер. Аналітичні, спеціалізовані, лінійне програмування, динамічне програмування та діагностика моделей.

Крім того, діагностика фінансово-економічного стану здійснюється за допомогою різних моделей, які дозволяють структурувати і визначити взаємозв'язки між ключовими показниками. Існує три основні типи моделей:

- Описові моделі, які також називають пояснювальними моделями, є основними моделями, що використовуються для оцінки фінансового стану підприємства. Ці моделі включають створення системи балансів, представлення фінансової звітності в різних аналітичних розрізах, вертикальний і горизонтальний аналіз звітності, систему аналітичних коефіцієнтів і аналітичних приміток до звітності [26]. Ці моделі широко використовуються в сучасних компаніях, але постійно вдосконалюються, щоб стати більш ефективними;

- Прогнози – це моделі характеру, припущення та передбачення. Вони використовуються для прогнозування прибутків компанії та її майбутнього фінансового стану [27]. Найпоширенішими є розрахунок ключових точок

продажу, підготовка прогностної фінансової звітності, моделі динамічного аналізу (строго детерміновані факторні моделі та регресійні моделі) та ситуаційний аналіз;

- Нормативні моделі – дозволяють порівнювати фактичні результати діяльності компанії з прогностними, розрахованими на основі бюджету. Ці моделі використовуються переважно для внутрішнього фінансового аналізу. Їх суть полягає у встановленні критеріїв для кожної статті витрат, таких як технічні процеси, види продукції, центри відповідальності тощо, і базується на аналізі відхилень фактичних даних від цих критеріїв.

Методи, засновані на розрахунку статистичних даних, є аналітичними. В даному випадку до цієї категорії відносяться діагностичні дослідження, статистичні та бальні оцінки. Вони проводяться безконтактним способом з використанням сучасних методів економічного аналізу, таких як економічний аналіз. В експертній діагностиці діагностика може ґрунтуватися на інформації, зібраній і наданій експертом. У той же час, інформація збирається контактним способом за допомогою спеціалізованої експертної анкети. Для такої діагностики експерт використовує сукупність методів і прийомів, спеціальні коефіцієнти та показники економічної ефективності. Ці методи називаються евристичними методами економічного аналізу.

Перевага експертних методів полягає в тому, що вони дозволяють відносно легко спрогнозувати практично будь-яку ситуацію, включаючи ситуації, коли інформація є неповною. Важливою особливістю цих методів є те, що вони можуть передбачати якісні характеристики ринків, такі як зміни в соціально-політичній ситуації на ринку або вплив навколишнього середовища на виробництво і споживання певного товару.

До недоліків експертних методів можна віднести суб'єктивність думки експерта та обмеженість його суджень.

Експертні оцінки можна розділити на індивідуальні та колективні методи.

До індивідуальних методів відносяться наступні:

- метод інтерв'ю;
- аналітичні записки;
- сценарії.

До колективних належать:

- інтерв'ю з експертами (наприклад, споживачами, торговцями, менеджерами/експертами, сторонніми експертами, експертами з досліджень): панельний метод;

- методи мозкового штурму;
- методи спільного навчання;
- метод Дельфі.

Лінійне програмування як математичний метод використовується для визначення оптимальної комбінації ресурсів і дій, необхідних для досягнення оптимального результату. У такий спосіб можна визначити, як оптимізувати процеси, як збільшити прибуток, як ефективно використовувати ресурси та час [28, с. 77]. Для використання цього методу необхідно використовувати існуючі критерії та обмеження (час, ресурси, можливості) для вимірювання цілей або параметрів, що досліджуються.

Іншими словами, завдання управління існуючим планом вирішується за допомогою динамічного програмування до тих пір, поки не буде отримано оптимальний метод або поки не буде отримано відповідь, що проблема не має рішення. На кожному етапі визначається екстремальне значення функції тільки від однієї змінної [29, с. 6]. У цьому випадку дослідження проводиться в три етапи: побудова математичної моделі, розв'язання управлінської задачі та аналіз і узагальнення результатів. Задачі лінійного та динамічного програмування розв'язуються на основі програм, розроблених як на персональних комп'ютерах, так і в односистемних пакетах.

Широко використовуються на практиці матричні методи і моделі, в тому числі нерозділені моделі і ключові матриці. Найбільш поширені методи і прийоми економічного аналізу для діагностики економічного стану промислових підприємств наведені в таблиці нижче (табл. 1.2.).

Таблиця 1.2 – Порівняння основних методів та прийомів економічного аналізу, що використовуються в діагностиці

Метод (прийом)	Характеристика методів (приймів)
Методи	
Балансовий	Це порівняння взаємозалежних показників і факторів, що впливають на економічну діяльність, відображених у вигляді рівності результатів. Необхідно забезпечити взаємозалежність усіх показників.
Порівняння	Переконайтеся, що продуктивність системи може бути оцінена і відхилення від цілей можуть бути визначені. Важливою є порівнянність.
Функціонально-вартісний	Він є високоефективним у визначенні резервів. Спрямований на виявлення непотрібних витрат. Підходить для етапу проектування продукту або процесу.
Факторний аналіз	Мета - визначити фактори, які впливають на результати діяльності компанії. Розрахунки є складними і вимагають систематизації та класифікації факторів.
Економіко-математичні методи	Вони базуються на використанні сучасного математичного обладнання, що гарантує точність і швидкість отриманих результатів. Використання комп'ютера є обов'язковим.
Прийоми	
Зведення і групування	Це дає загальне уявлення про вплив різних факторів і закладає основу для подальших досліджень.
Абсолютних і відносних величин	Абсолютні показники показують масштаби економічного явища, тоді як відносні - ступінь відповідності нормам, темпи зростання тощо.
Середніх величин	Використовується для підбиття підсумків масових заходів.
Динамічних рядів	Це характеризує зміну індикатора в часі.
Суцільних і вибіркового спостережень	Суцільне обстеження - це обстеження, яке вивчає все явище, що характеризує сферу діяльності. Вибіркові обстеження, з іншого боку, вивчають економічну діяльність на основі типових представників. Суцільні обстеження є трудомісткими, а вибіркові обстеження мають високий ризик помилки.
Деталізація та узагальнення	Дезагрегація здійснюється шляхом розбиття узагальненого показника на окремі складові. Узагальнення виявляє взаємозв'язки між частинами цілого.

Наприклад, порівняльні методи можуть бути використані для оцінки ефективності роботи системи, виявлення відхилень від запланованих показників та виявлення їх причин і резервів.

Основними видами порівнянь є:

- звітність за плановими показниками та індикаторами;
- показники попереднього періоду та планові показники;
- звітність показників, у тому числі показників за попередній період;
- показники ефективності за кожен день;
- порівняння з середньогалузевими показниками;
- показники, наприклад, якості власної продукції або продукції конкурентів.

Індикативні методи використовуються при аналізі складних явищ, де окремі елементи не піддаються вимірюванню. Як відносні показники, індикатори потрібні для оцінки виконання планових завдань і визначення динаміки явища чи процесу. Метод допускає факторизацію відносних і абсолютних відхилень узагальнюючих показників, при цьому кількість факторів дорівнює двом і виражається як добуток аналізованих показників.

При використанні балансового методу взаємозв'язок між окремими показниками відбивається у вигляді рівності підсумків, отриманих в результаті різних порівнянь.

Метод ланцюгової підстановки, на відміну від попереднього, полягає в отриманні значення модифікованого числа узагальнених показників шляхом послідовної заміни базових значень факторних факторів фактичними. Порівнюючи значення 2 суміжних показників в ланцюжку заміщення, стає можливим розрахувати вплив на узагальнений показник фактору, базове значення якого замінено фактичним значенням.

Деталі обробки інформації, що надходить на основі побудови послідовного набору фінансових показників і коефіцієнтів допомагають вирішувати конкретні завдання, які виникають перед виконавцем і користувачем фінансового аналізу:

- Економічна незалежність якості активів підприємства. Використання цієї моделі як форми організації комплексного аналізу може бути рекомендовано для ситуацій;

- Виявлення фактів реалізації пріоритетних напрямків для забезпечення фінансової стійкості підприємства; чітка кількісна оцінка (число) економічного потенціалу підприємства-дослідження для використання в розрахунках;

- Точка беззбитковості контролює витрати і наслідки досягнення необхідних беззбиткових виробничих показників, виходячи з ролі операційного важеля у формуванні результатів діяльності компанії. Критерієм оцінки фінансового стану підприємства в цьому випадку є маржа підприємства. Фінансова стійкість підприємства, тобто оборот підприємства після перевищення порогу рентабельності. Це дозволяє виміряти внесок продуктів, напрямків діяльності та структурних підрозділів компанії;

- Виявлення потенційних зон впливу на фінансово-господарську діяльність підприємства;

- Виявлення «слабких місць» підприємства у вигляді недостатніх цільових значень, які є індикаторами відповідних сфер фінансово-господарської діяльності. Існують окремі класифікації оцінки фінансово-економічного стану підприємства, а за структурними елементами цих методів виділяють п'ять методів оцінки фінансового стану підприємства;

- Коефіцієнтний, який базується на розрахунку системи коефіцієнтів, що відображає різні аспекти діяльності підприємства та враховує внутрішні та зовнішні фактори, що впливають на фінансовий стан підприємства;

- Комплексний; при комплексній оцінці фінансового стану підприємства найбільш поширені показники його діяльності аналізуються в динаміці та групуються за двома напрямками. До загальних показників комплексної оцінки фінансового стану підприємства належать показники прибутковості та рентабельності.

- Інтегральні показники; інтегральні показники розраховуються на основі узагальнення другого показника і розраховуються на основі рівня платоспроможності, рівня грошового потоку як напрямую надходження коштів та напрямую витрачання коштів.

З метою визначення «сигнальних» показників фінансового стану, які будуть використовуватися в рамках загальної оцінки, в таблиці 1.3 наведено опис існуючих методик аналізу ймовірності настання неплатоспроможності підприємства та комплексну методику оцінки фінансово-економічного стану на основі побудови інтегральних показників.

Таблиця 1.3 – Моделі аналізу фінансово-економічного стану підприємств з формуванням інтегрального показника [28]

Найменування моделі	Порядок розрахунку показників
Двофакторна модель Е. Альтмана	$Z = -0,3877 - 1,0736 * K1 + 0,0579 * K2$, де $K1$ – коефіцієнт ліквідності, а $K2$ - частка позикових активів.
Універсальна дискримінантна функція О. Терещенка	$Z = 1,5 * X1 + 0,08 * X2 + 10 * X3 + 5 * X4 + 0,3 * X5 + 0,1 * X6$, де $X1$ – Відношення грошового потоку до поточних зобов'язань; $X2$: Відношення валюти балансу до боргу; $X3$: Відношення чистого прибутку до валюти балансу; $X4$: Відношення чистого прибутку до виручки; $X5$: Відношення запасів до виручки; $X6$: Відношення виручки до валюти балансу.
П'ятифакторна модель Е. Альтмана	Для підприємств, акції яких котируються на біржі: $Z1 = 1,2 * K1 + 1,4 * K2 + 3,3 * K3 + 0,6 * K4 + K5$, де $K1$ - чистий оборотний капітал як відсоток активів, $K2$ нерозподілений прибуток як відсоток активів, $K3$ економічна рентабельність активів (прибуток до сплати відсотків та податків/активи), $K4$ ринкова вартість чистих активів як відсоток зобов'язань та $K5$ прибуток як відсоток активів. Для компаній, акції яких котируються на біржі: $Z2 = 0,717 * K1 + 0,847 * K2 + 3,107 * K3 + 0,424 * K4 + 0,995 * K5$, де $K1$, $K2$, $K3$ та $K5$ розраховується так само, як і в попередній моделі, а $K4$ - відношення балансової вартості власного капіталу до боргу.
Модель Р. Таффлера і Г. Тішоу	$Z = 0,53 * K1 + 0,13 * K2 + 0,18 * K3 + 0,16 * K4$, де $K1$ – $K2$ - відношення поточних активів до зобов'язань, $K3$ - відношення поточних зобов'язань до активів і $K4$ - відношення доходів до активів.
Модель Р. Ліса	$Z = 0,063 * K1 + 0,057 * K2 + 0,092 * K3 + 0,001 * K4$, де $K1$ – $K2$ - відношення нерозподіленого прибутку до загальних активів, $K3$ - відношення операційного прибутку до вартості активів і $K4$ - відношення власного капіталу до позикового капіталу.
Модель Г.	$Z = 1,03 * A + 3,07 * B + 0,66 * C + 0,4 * D$,

Спрінгейта	де А – А - чистий оборотний капітал/загальні активи; В - прибуток до сплати відсотків і податків/загальні активи; С - прибуток до сплати відсотків і податків/короткострокові зобов'язання; D - продажі/загальні активи.
Модель Чессера	$Y = -2,0434 - 5,24 \cdot K1 + 0,0053 \cdot K2 - 6,6507 \cdot K3 + 4,4009 \cdot K4 - 0,0791 \cdot K5 - 0,1220 \cdot K6$, де K1- K1 - відношення грошових коштів та конвертованих цінних паперів до активів; K2 - відношення чистого прибутку до грошових коштів та їх еквівалентів і конвертованих цінних паперів; K3 - відношення прибутку до оподаткування до активів; K4 - відношення валового боргу до активів; K5 - відношення власного капіталу до активів; K6 - відношення робочого капіталу до чистого прибутку.

Такий підхід зумовлений тим, що показники, які використовуються для побудови цих моделей, були обрані науковцями на основі ґрунтовних наукових досліджень та обґрунтувань.

Представлене порівняння описує низку об'єктивних шляхів формування системи різних методів діагностики, які дозволяють отримати комплекс діагностичних даних та зробити відповідні висновки як щодо економічного, так і соціального розвитку.

Передбачається, що система методів діагностики фінансово-економічного стану промислових підприємств базується на загальнонауковій методології, яка передбачає системний і комплексний підхід до вирішення проблем, а також використання таких методів, як балансовий, моделювання та економіко-математичних і соціологічних вимірювань.

1.3 Система діагностики економічного стану підприємства

Рішення щодо розвитку бізнесу потребують достатньо повної та достовірної інформації. Ця інформація включає відомості про наявність і величину попиту на товари та послуги; фінансову стабільність і платоспроможність клієнтів, партнерів і конкурентів; ціни, розцінки і тарифи; потужність обладнання та можливості для нового обладнання. На практиці, однак, така інформація часто є неоднорідною, різної якості, неповною або викривленою. Це, безумовно, є джерелом загрози безпеці для

системи підприємств, що працюють в умовах нестабільної та мінливої економіки.

Користувачами інформації, отриманої в результаті діагностики фінансово-економічного стану підприємства, є:

- акціонери та засновники компанії, зацікавлені в прибутковості акцій;
- менеджмент компанії використовує результати діагностики для отримання достовірної інформації про ефективність корпоративного управління;
- інвестори, які вкладають капітал з певним ступенем ризику і бажають отримати від нього дохід;
- кредитори, які цікавляться платоспроможністю компанії та ризиком неповернення кредиту;
- працівники компанії, які шукають інформацію про здатність компанії виплачувати заробітну плату;
- постачальники матеріально-технічних ресурсів для визначення платоспроможності компанії;
- споживачі продукції (корпоративні клієнти), зацікавлені в стабільності свого фінансового стану як гарантії своєчасної поставки товарів;
- податкова служба, яка визначає надходження до бюджету; страхові компанії, які визначають ймовірність настання страхових випадків;
- адміністративні та державні органи влади, зацікавлені в економічному добробуті держави або регіону [25, с. 30-32].

Система діагностики фінансового стану повинна включати як моніторинг фінансових показників, так і автоматизований облік і розрахунки для виявлення зон невідповідності та їх причин.

Для створення загальної системи економічної діагностики на підприємствах В. Забродський, Л. Трескунова та Л. Янов пропонують застосувати структурно-статистичний підхід, тобто визначити перелік діагностичних показників. Таким чином, ці автори розглядають підприємство

як загальну діагностичну систему (ЗДС) з різними діагностичними підсистемами:

- Локальна діагностична система (ЛСД), в якій визначено список діагностичних показників і алгоритмів розрахунку;
- Локальний діагностичний алгоритм (затримка);
- Загальний алгоритм діагностики (ДЕК) з урахуванням взаємозв'язку показників.

Для більш вузької теми ми пропонуємо застосувати принцип побудови діагностичної системи-розглядати фінансове становище підприємства, тобто фінансове становище, як загальну діагностичну систему. Далі стоїть питання визначення локальних діагностичних систем фінансово-економічного стану та складання переліку діагностичних показників.

Наступним кроком у створенні системи діагностики фінансового стану підприємства має стати створення локального діагностичного алгоритму для 3 спеціалізованих підсистем. Для цього необхідно визначити перелік діагностичних показників і алгоритм їх розрахунку.

Показники, обрані для діагностики, повинні складати систему. Тобто, за винятком дублікатів і протиріч, необхідно визначити найбільш важливі характеристики фінансового становища підприємства. Щоб створити систему індикаторів кожної конкретної локальної системи для діагностики фінансового стану бізнесу, були досліджені існуючі методи оцінки фінансової стабільності, ліквідності та платоспроможності, ділової активності та прибутковості бізнесу.

Узагальнена система діагностики фінансово-економічного стану промислових підприємств представлена на рис. 1.2.

Система управління має значний вплив на об'єкт управління, який є джерелом інформації з внутрішнього середовища, що надходить на вхід системи діагностики. Зі схеми видно, що елементи діагностики фінансово-економічного стану мають фіксовану кругову структуру та стійкі взаємозв'язки [31, с. 112-113].

Діагностика повинна ґрунтуватися на загальновизнаних принципах, найважливішими з яких є:

- Своєчасність – діагностика повинна проводитися з урахуванням виникнення критичних ситуацій, появи перших ознак неплатоспроможності та динамічності розвитку підприємства;
- Комплексність – окремі явища і процеси доцільно аналізувати разом з усіма іншими взаємопов'язаними явищами, факторами і цілями;

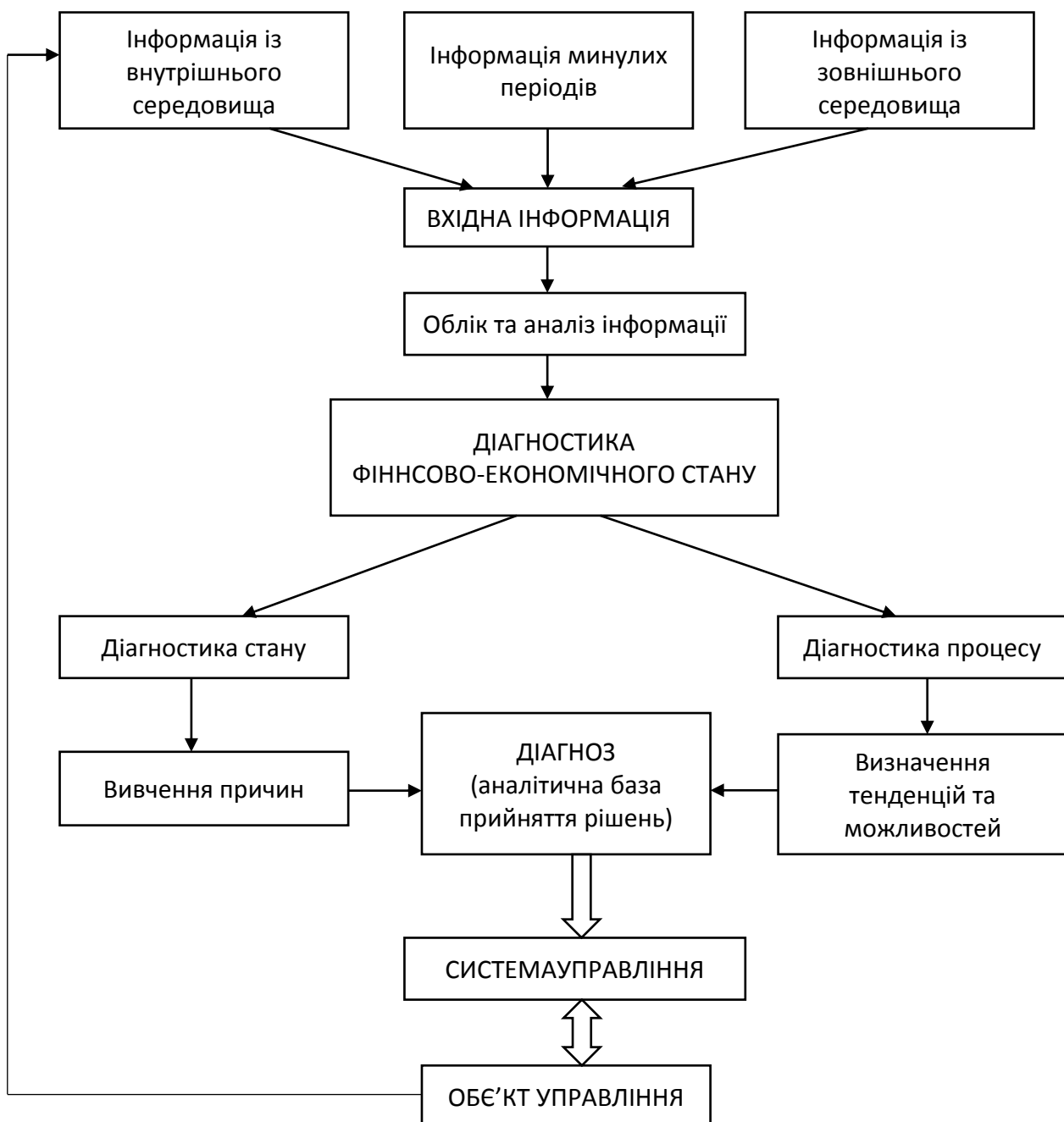

Рисунок 1.1 – Система діагностики фінансово-економічного стану підприємства [34, с.234]

- Науковість та діагностичність – базується на застосуванні науково обґрунтованих концепцій, категорій, закономірностей, методологій та методів дослідження;

- Надійність – діагностичний процес ґрунтується на змістовній та достовірній інформації;

- Точність – діагностичний процес відповідає реальним фактам, цілям і вимогам діагностичного процесу;

- Об'єктивність – діагностика повинна здійснюватися відповідно до розробленої програми дослідження, за чітко визначеними основними параметрами, мінімізуючи вплив суб'єктивних факторів. У процесі діагностики повинні використовуватися лише реальні факти, методи та заходи, що дозволить знизити рівень помилкових оцінок;

- Ефективність – при проведенні діагностики підприємства завжди слід порівнювати позитивні та негативні результати її проведення та витрати, пов'язані з цим процесом.

Оцінка фінансово-економічного стану підприємства включає в себе певний комплекс аналітичних завдань [34, с. 167].

Методичний підхід, який використовується для визначення діагностики фінансово-економічного стану, складається з восьми етапів.

На першому етапі ставляться цілі та визначаються цільові показники. Основними групами показників при діагностиці фінансово-економічного

стану є показники ліквідності, показники рентабельності, показники ділової активності, показники платоспроможності та показники фінансової стійкості. Найбільш поширені групи показників наведено в таблиці 1.4.

Таблиця 1.4 – Основні показники оцінки фінансово-економічного стану підприємства

Показник	Формула розрахунку	Оптимальне значення
Оцінка майнового стану		
1. Майно підприємства	Валюта балансу	↑
2. Коефіцієнт зносу основних засобів	$\frac{\text{Знос}}{\text{Первісна вартість ОЗ}}$	$\leq 0,5$ ↓
3. Коефіцієнт оновлення основних засобів	$\frac{\text{Введені в експлуатацію ОЗ}}{\text{Первісна вартість ОЗ}}$	↑
4. Коефіцієнт вибуття основних засобів	$\frac{\text{Виведені з експлуатації ОЗ}}{\text{Первісна вартість ОЗ}}$	↓
5. Коефіцієнт придатності ОЗ	$\frac{\text{Залишкова вартість ОЗ}}{\text{Первісна вартість ОЗ}}$	$\geq 0,5$
Оцінка ліквідності та платоспроможності		
6. Власний капітал	Підсумок I розділу пасиву Балансу	↑
7. Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	$\frac{\text{Власний капітал} - \text{необоротні активи}}{\text{Оборотні кошти}}$	$\geq 0,1$
8. Коефіцієнт покриття	$\frac{\text{Оборотні кошти}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	> 1 (2-2,5)
9. Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\frac{\text{Середньо- та високоліквідні кошти}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	0,5-0,8
10. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\frac{\text{Грошові кошти}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	> 0 (0,25-0,35)
11. Чистий оборотний капітал	$\text{Оборотні кошти} - \text{Поточні зобов'язання}$	> 0 , ↑
12. Частка оборотних коштів	$\frac{\text{Оборотні кошти}}{\text{Валюта балансу}}$	
Оцінка фінансової стійкості		
13. Коефіцієнт автономії	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Поточні зобов'язання}}$	$\geq 0,5$
14. Коефіцієнт фінансової залежності	$\frac{\text{Позичкові кошти}}{\text{Валюта балансу}}$	$\leq 0,5$
15. Коефіцієнт фінансування	$\frac{\text{Позичкові кошти}}{\text{Власний капітал}}$	
16. Коефіцієнт	$\frac{\text{Власний капітал}}{\text{Позичкові кошти}}$	$\geq 1,37$

співвідношення власних та позичкових коштів	Позичкові кошти	
Оцінка рентабельності		
17. Рентабельність продажів	Валютний прибуток Виручка від реалізації	↑
18. Рентабельність основної діяльності	Чистий прибуток Середня величина активів	↑
19. Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток Середня величина власного капіталу	↑
Показники ділової активності		
20. Термін окупності власного капіталу	100 Рентабельність Власного капіталу	↓
21. Фондовіддача	Обсяг виробництва продукції Середньорічна вартість ОЗ	↑

На другому етапі здійснюється вибір форми організації і способу її реалізації. Розробка програми заходів. Розробка програми діагностики фінансово-економічного стану підприємства повинна здійснюватися відповідно до поставлених перед ним завдань з урахуванням основних цілей дослідження. Крім того, при визначенні етапу програми слід звернути увагу на особливості раціональної організації праці, надійного і актуального інформаційного забезпечення.

Третій етап. Поетапно збираються дані і готується інформація для діагностики, оскільки основним критерієм для формування стратегії подальшого розвитку підприємства щодо здійсненності і результатів діагностики є наявність актуальної і достовірної інформації, необхідної для комплексного дослідження. Для цієї мети використовуються оперативні дані і дані, отримані з форм звітів. Для цього ми створимо відповідну базу знань. Така база знань для аналізу фінансово-економічної ситуації заснована на бухгалтерській фінансовій звітності, тобто «балансі» показників, що відображають майнове і фінансове становище підприємства на певну дату; «Баланс», ф.1; «Звіт про фінансові результати», ф. 2; «Звіт про рух грошових коштів», ф.3; «Звіт про власний капітал», ф.4; «Примітки до фінансової звітності», ф.5 Якщо аналіз раніше не проводився, а дані недоступні, вам потрібно буде розробити нові форми та форми звітів.

Інформація із зовнішнього середовища включає інформацію про наявність та величину попиту на товари та послуги, фінансову стабільність та платоспроможність клієнтів, партнерів, конкурентів, ціни, збори, тарифи, потужність обладнання, потужність нового обладнання тощо. Однак на практиці така інформація часто буває неоднорідною, різної якості, неповною або спотвореною, що, звичайно ж, є причиною загроз безпеці систем компаній, що працюють в небезпечній і нестабільній економіці.

Інформація із зовнішнього і внутрішнього середовища досліджуваного об'єкта, а також з минулих періодів є вихідною інформацією діагностичної системи. Оригінальна інформація вимагає своєчасності, повноти, ймовірності, характеру, цінності та доступності. В результаті цієї системи створюється аналітична база для прийняття управлінських рішень.

Принципи інформаційної підтримки, які будуть використовуватися при вивченні фінансових та економічних показників:

- Актуальність – своєчасне оновлення інформації;
- Ефективність – швидке реагування на зміни матеріальної підтримки;
- Доступність – інформація доступна користувачам системи;
- Автоматизація – звіти обробляються автоматично.

Використання рекомендованих політик інформаційної підтримки для внутрішніх груп користувачів забезпечить високий рівень швидкості обробки даних. Для цього вам необхідно використовувати програмне забезпечення, яке сприяє ефективності збору і обробки даних [35, с. 42].

Етап 4. Оцінка та первинний аналіз показників одичних проводиться поетапно. За допомогою оцінки цього діагнозу можна визначити, чи є значення параметрів прийнятним, нормальним або кризовим з урахуванням поточного стану підприємства. На даному етапі необхідна відповідна методична допомога, певний рівень кваліфікації співробітника, який бере участь в аналізі, наявність технічних засобів.

Етап 5 відповідає обчисленню інтегралів фінансово-економічного стану підприємства і групових показників.

Етап 6. Поетапно здійснюється інтерпретація даних і рекомендацій щодо поліпшення фінансово-господарської діяльності підприємства. Для оцінки динаміки досліджуваного процесу і прийняття управлінських рішень рекомендується робити висновки про стан показників з метою отримання результатів. Для подальшого фінансового розвитку підприємства також необхідно виправити помилки, допущення в стратегії.

Етап 7 передбачає прогнозування короткострокових цілей та визначення поточних тенденцій. Прогнозування передбачає побудову одновимірних та багатовимірних моделей.

Завершальним етапом є 8-й етап. На цьому етапі готується звіт за результатами фінансово-економічної діагностики. Звіти призначені як для внутрішнього, так і для зовнішнього використання. Внутрішні звіти повинні бути більш детальними та поглибленими для аналізу фінансово-економічних результатів, оскільки вони включають процес управління фінансово-економічним розвитком. Зовнішні звіти, з іншого боку, повинні бути короткими і лаконічними, оскільки вони використовуються зацікавленими сторонами [30, с. 107].

Система діагностики фінансового стану підприємства характеризується цілеспрямованістю, повнотою, системністю, прозорістю, гнучкістю, об'єктивністю, динамічністю, регулярністю, оперативністю, адаптивністю та перспективністю.

Разом з тим, інформація, отримана в результаті діагностики фінансово-економічного стану за допомогою таких систем, дозволяє здійснювати вибір ефективних заходів щодо забезпечення розвитку підприємств:

- По-перше, набір якісних та кількісних показників або занадто великий, або недостатньо відображає поточні проблеми для того, щоб швидко та своєчасно надавати такі розрахункові результати;
- По-друге, у більшості випадків критерії оцінки фінансово-економічних показників є розмитими, що ускладнює більш чітке визначення вузьких місць в управлінні розвитком підприємств;

- По-третє, узагальнення результатів комплексного підходу не дозволяє в достатній мірі ідентифікувати потенційні загрози та ризики і не дає змоги визначити пріоритети управлінських рішень.

Таким чином, удосконалення підходу до діагностики фінансово-економічного стану підприємств має бути реалізовано через зміни в системі діагностики фінансово-економічного стану підприємств та усунення зазначених проблем.

Висновок до першого розділу

При дослідженні теоретико-методологічних засад діагностики фінансово-економічного стану підприємств у статті проаналізовано сучасний науковий підхід до визначення категоріального апарату та розглянуто сутність діагностики, мету та завдання діагностики фінансового стану. Визначено економічний стан підприємства та напрями її проведення, що дозволило визначити ступінь важливості результатів такої діагностики для промислового підприємства.

За твердженням науковців, основними критеріями комерційної діяльності підприємства є конкурентоспроможність та доступність для ефективної реалізації економічних інтересів учасників господарювання.

Дослідивши сутність понять «економічний стан», «фінансовий стан», «економічна діагностика» та «фінансова діагностика», можна сформулювати визначення категорії «діагностика фінансово-економічного стану промислових підприємств». Під цим слід розуміти процес (метод) оцінки стану управління ресурсами промислового підприємства за допомогою абстрактно-логічних методів, визначення оцінки фінансового забезпечення на основі сукупності методів, інструментів та аналітичної інформації. Метою є виявлення негативних факторів та вузьких місць в управлінні.

Порівняльний аналіз особливостей основних методів і прийомів економічного аналізу, що використовуються при діагностиці фінансово-економічного стану промислових підприємств, дозволив створити систему різних методів діагностики, отримати великий обсяг діагностичних даних та визначити об'єктивні методи діагностики фінансово-економічного стану. Запропоновано, щоб така система методів базувалася на балансуванні, моделюванні, економіко-математичних і соціологічних методах вимірювання та використанні загальнонаукових методологій, які забезпечують системний і комплексний підхід до вирішення проблем.

Загальноприйнятим підходом до створення системи діагностики фінансово-економічного стану промислових підприємств є те, що система діагностики фінансово-економічного стану підприємства повинна орієнтуватися на цілеспрямованість, цілісність, повноту і прозорість, гнучкість, об'єктивність, динамічність, циклічність, ефективність, адаптивність і спрямованість на майбутнє. Так воно і є на практиці. Однак під час аналізу структурних елементів та методів діагностики таких систем стало зрозуміло, що отримані результати не можуть бути повною мірою покладені в основу вибору ефективних заходів щодо забезпечення організаційного розвитку. Основною причиною цього є те, що набір якісних та кількісних показників є або занадто великим, або неадекватно відображає існуючі проблеми, що унеможливорює своєчасне надання або моніторинг результатів таких розрахунків. По-друге, критерії оцінки фінансово-економічного стану в більшості випадків є розмитими і не дозволяють більш чітко визначити вузькі місця в управлінні розвитком підприємства. По-третє, узагальнення результатів комплексного підходу не дозволяє адекватно ідентифікувати потенційні загрози та ризики і розставити пріоритети в процесі прийняття управлінських рішень.

Тому удосконалення підходу до діагностики фінансово-економічного стану підприємств має здійснюватися шляхом зміни системи діагностики фінансово-економічного стану підприємств та усунення зазначених проблем.

Результати дослідження, отримані в розділі 1, дозволять в подальшому аналізувати фінансово-економічний стан промислових підприємств та розробляти підходи до діагностики їх фінансово-економічного стану.

РОЗДІЛ 2. ДІАГНОСТИКА ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ ПАТ «ЗАПОРІЖСТАЛЬ»

2.1 Загальна характеристика ПАТ «Запоріжсталь»

Комбінат входить до десятки найбільших приватних компаній України (за підсумками 2020 року), виробляючи майже 11% сталі та 29,4% українського прокату, а також постачаючи продукцію на зовнішні ринки.

ПАТ «Запоріжсталь» відповідає за весь цикл виробництва сталі. Комбінат виплавляє 2,6 мільйонів тонн високоякісного чавуну на рік у чотирьох доменних печах, виробляючи сталь, переробний чавун і товарний чавун.

Чавун, який виробляє ПАТ «Запоріжсталь», характеризується низьким вмістом сірки і фосфору, що користується великим попитом на світовому та українському ринках.

Холоднокатаний сталевий лист був основним експортним продуктом компанії на початку 21-го століття. На експорт припадало близько 76% загального обороту. Комбінат поставляє продукцію в більш ніж 50 країн світу. Серед країн-імпортерів – Китай, Туреччина, Філіппіни, Ізраїль, Малайзія, Італія, США, Польща та Йорданія.

ПАТ «Запоріжсталь» був заснований в 1933 році. 16 листопада відзначається як день заснування комбінату «Запоріжсталь». У цей день в першій доменній печі було виплавлено перший чавун, в 1935 році введено в експлуатацію першу плоску піч, а в 1937 році встановлено сляб.

У 2009 році ПАТ «Запоріжсталь» вперше за останні роки отримав збиток у розмірі 290,52 мільйонів гривень. При цьому виробництво прокату впало на 15%, виплавка сталі – на 16,9%, а виробництво чавуну – на 16,8% порівняно з 2008 роком. У 2010 році також спостерігалася негативна тенденція.

1 серпня 2016 року три ремонтні цехи – машинобудівний, ливарний і металообробний – були виведені зі складу ПАТ «Запоріжсталь». На їх місці створили ще один завод під назвою «Запорізький ливарно-механічний завод» (ТОВ «ЗЛМЗ»).

Офіційно 49% акцій ПАТ «Запоріжсталь» належать холдингу «Метінвест». Підприємство тісно співпрацює з коксохімічним підприємством «Запоріжжкокс» та «Запоріжвогнетрив» (підприємство з виробництва вогнетривів, що належить «Метінвесту»). [8, с. 43]

Технологія та модернізація заводу ПАТ «Запоріжсталь» будівля заводууправління Запорізького металургійного комбінату.

Комбінат виробляє гарячекатаний і холоднокатаний лист товщиною від 0,5 до 7,0 міліметрів з вуглецевої, низьколегованої, легованої та нержавіючої сталі. Приблизно 70 відсотків продукції експортується до більш ніж 70 країн світу. Виплавлена сталь – це низьколегована сталь звичайної якості з низьковуглецевою структурою, яку розливають у зливки вагою до 20 тонн для виробництва плоского прокату; на товстолистовому стані «1150» зливки з вуглецевої, легованої та нержавіючої сталі перетворюються на листи товщиною 100-200 міліметрів, шириною 1000-1520 міліметрів і довжиною 1800-4700 міліметрів. Для прокатки товстолистого прокату сталеві листи гарячим транспортом надходять на стани гарячої прокатки. Стани гарячої прокатки тонких смуг оснащені пристроями подачі прокату на листи і рулони

шириною 1000-1500 міліметрів. На 1680 безперервних листопрокатних станах гарячої прокатки з річною продуктивністю 300 мільйонів тонн оснащені агрегатами гарячої прокатки смуги, що подають прокат на листи і рулони. Товщина прокату варіюється від 2,0 до 8,0 міліметрів, ширина – від 1 000 до 1 500 міліметрів, а вага рулонів – до 16,0 тонн. Профільні деталі випускаються більш ніж 500 видів (кутники, швелери), спеціальних і гнутих профілів з вуглецевої, низьколегованої та нержавіючої сталі, з товщиною стінки від 1,0 до 8,0 міліметрів і шириною профілю до 1450 мм³.

Згідно з програмою технічного переозброєння, до 2012 року запорізький завод мав перейти на 100% киснево-конвертерну плавку з безперервним розливанням сталі. Вартість модернізації оцінювалася в 150 мільярдів гривень.

За словами керівництва підприємства, до кінця 2019 року ПАТ «Запоріжсталь» планує завершити переговори з кредиторами щодо фінансування будівництва конвертерного цеху для заміни плоскопічної плавки. Інвестиції в проект складуть 1,5 млрд євро. Очікується, що проект буде завершено у 2020 році. Загальна тривалість проекту – п'ять років [3, с. 43-45].

Статутний капітал ПАТ «Запоріжсталь» становить 280528650 грн. і сформований за рахунок майна відповідно до чинного законодавства. Статутний капітал розділений на 135 простих акцій номінальною вартістю 2077990 гривень. Акції ПАТ «Запоріжсталь» є цінними паперами, випущеними товариством на необмежений термін, що свідчить про те, що певні акції включені до капіталу ПАТ «Запоріжсталь».

Компанія ПАТ «Запоріжсталь» зарекомендувала себе на світовому ринку як виробник продукції з високими технічними характеристиками на перевірній виробничій базі.

Добре розвинена і перевірена система виробництва сталі дозволяє компанії надавати конкурентоспроможні послуги практично в будь-якій точці світу і протягом усього терміну служби. Одним з наших

найважливіших завдань є збільшення обсягів продажів. ПАТ «Запоріжсталь» розробляє і виробляє сталь і чавун з метою завоювання нових ніш на ринку (Таблиця 2.1).

Стратегічною концепцією розвитку ПАТ «Запоріжсталь» є стратегія зростання, заснована на масштабній диверсифікації виробництва, розробці та реалізації пріоритетних цільових програм, спрямованих на зміцнення і розширення позицій на ринку виробництва сталі і чавуну, операцій і послуг, створення конкурентоспроможної продукції, ринків збуту і послуг. Маркетингова діяльність, створення ефективного високотехнологічного виробництва на основі технологічного переозброєння та налагодження дієвої системи менеджменту якості.

Таблиця 2.1 – Доходи від реалізації продукції ПАТ «Запоріжсталь» у 2021-2022 роках (тисяч гривень) за видами продукції

Найменування показника	2021	2022	Відхилення,	
			+/-, тисяч гривень	%
Чистий дохід від реалізації товарів, робіт, послуг, в тому числі:	11 457 414	16 241 318	3 597 098	138,9
- виробництво, ремонт, обслуговування авіаційної техніки	9 828 667	13 667 985	4 321 137	137,9
- запчастини, товари загально технічного призначення	986 876	1 576 981	672 431	132,4
- товари народного споживання	101 954	143 561	41 545	141,6
- інші товари, роботи, послуги	763 828	897 218	411 761	159,6

Маркетингова політика ПАТ «Запоріжсталь» спрямована на збереження традиційного збуту своєї продукції та розвиток нових. У 2022 році компанія співпрацювала з регіональними компаніями, які мають давні партнерські відносини, щоб доставити нові типи та модифікації найновішого авіаційного обладнання на ці неділі. Компанія вважає, що зміцнення своєї

присутності на неділях активних країн, що розвиваються, таких як Китай, Індія і Близький Схід, є найбільш важливим завданням. З цією метою ПАТ «Запоріжсталь» проводить необхідні роботи з сертифікації та ліцензування поставок нових видів продукції споживачам.

Крім того, у 2022 році компанія розширила географію поставок. З новими партнерами в Ефіопії, Боснії та Герцеговині, Хорватії та Азербайджані були підписані контракти на постачання, ремонт або постачання запасних частин для вертолітних двигунів різних типів та модифікацій. Був укладений довгостроковий контракт на поставку двигуна AI-450ср до Австрії для складання універсальних легких літаків виробництва DiamobdAircraft.

Доставка продукції за кордон здійснюється відповідно до умов Інкотермс. Собівартість продажів продукції компанії в 2022 році склала 896,893 мільйона гривень, а витрати на маркетинг і рекламу склали 71,828 мільйона гривень (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Витрати ПАТ «Запоріжсталь» на збут у 2021-2022 років (тисяч гривень)

Найменування показника	2021	2022	Відхилення	
			+/-, тисяч гривень	%
Агентська винагорода	317 926	315 956	-2 941	95,9
Заробітна плата та соціальні відрахування	6 653	6 843	-254	91,8
Витрати на відрядження	15 381	9 941	-6 822	63,9
Транспортування та страхування продукції	293 865	265 311	-28 632	83,8
Гарантійний ремонт та гарантійне обслуговування	87 985	109 995	22 941	121,2
Маркетинг і реклама	82 737	67 451	-14 941	79,8
Митні витрати	1 931	5 882	3 998	311,5
Інші	79 138	86 141	7 929	112,8
Всього	943 957	811 831	-132 549	92,7

Таким чином, ПАТ «Запоріжсталь» є не тільки лідером української металургійної промисловості, а й світовим лідером. З кожним роком підприємство активно розвивається, а його прибуток зростає. Так, у 2022 році виручка від реалізації продукції збільшилася на 52%. Свою продукцію компанія реалізує переважно за кордон, і виконання експортних контрактів є основним джерелом фінансування.

2.2 Аналіз основних показників фінансово-економічного стану ПАТ «Запоріжсталь»

Оцінка фінансово-економічного стану підприємства включає в себе певний комплекс аналітичних завдань. Комплексний аналіз фінансово-економічного стану включає наступні етапи:

1. Вимірювання величини порушень ключових показників, встановлених в інформаційній базі підприємства, як в статистиці, так і в динаміці
2. Виявлення причин порушення встановлених коефіцієнтів на підприємстві в динаміці зміни їх впливу на перебіг фінансової «хвороби» підприємства.

Сучасна економічна література пропонує значну кількість показників для аналізу фінансово-економічного стану підприємств. У більшості випадків ці показники об'єднуються в групи, але існують різні відмінності в такому групуванні. Основні показники, що використовуються для оцінки фінансово-економічного стану підприємств, можна поділити на п'ять груп:

- показники власності: коефіцієнти власності, зносу, ремонту, вибуття та придатності основних засобів підприємств;
- показники ліквідності та платоспроможності: капітал, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами, коефіцієнт покриття, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт швидкої ліквідності, чистий оборотний капітал, оборотний капітал в активах;

- показники фінансової стійкості: коефіцієнт платоспроможності, фінансової залежності, фінансування, співвідношення власного та позикового капіталу;
- показники прибутковості: оборотність, основної діяльності, рентабельність власного капіталу;
- показники ділової активності: рентабельність капіталу, рентабельність фондів, рентабельність основних засобів [23, с. 85-86].

Для оцінки використовується бухгалтерська фінансова звітність. Тобто це система показників, що відображає власність і фінансовий стан підприємства на певну дату. Вона складається з наступних взаємопов'язаних форм: «Баланс» (форма 1), «Звіт про фінансові результати» (форма 2), «Звіт про рух грошових коштів» (форма 3), «Звіт про власний капітал» (форма 4) та «Примітки до фінансової звітності» (форма 5).

Фінансово-економічний стан підприємства оцінюється насамперед за допомогою вертикального та горизонтального аналізу балансу. Для цього фінансова звітність перетворюється у відповідну форму аналізу, яка визначає структуру та зміни в капіталі підприємства. Баланс компанії показує склад її ресурсів та джерела їх формування. Порівняльний аналітичний баланс ПАТ «Запоріжсталі» у 2021 році представлений у таблицях 2.3-2.4, а порівняльний аналітичний баланс у 2022 році – у таблицях 2.5-2.6.

Таблиця 2.3 – Актив порівняльного балансу ПАТ «Запоріжсталь» за 2021 рік (тисяч гривень)

Актив	Абсолютні величини		Питома вага, %		Зміни			
	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	На початок звітного періоду	На кінець звітного періоду	В абсолютних величинах (3-2)	У питомій вазі (5-4)	у % на початок періоду (6:2)*100	у % до зміни підсумку балансу (6:66)*100
I. Необоротні активи	5944788	6830689	28,82	27,19	+885901	-1,63	+14,90	+19,70
II. Оборотні активи	14672821	18294855	71,13	72,81	+3622034	+1,68	+24,69	+80,55
у тому числі	10500139	13192946	50,90	52,51	+2692807	+1,61	+25,65	+59,89

- запаси								
- векселі одержані	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
- дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	915209	1125428	4,44	4,48	+210219	+0,04	+22,97	+4,68
- дебіторська заборгованість за розрахунками та інше	1308354	953340	6,34	3,79	-355014	-2,55	-27,13	-7,90
- грошові кошти та їх еквіваленти	1273420	2352855	6,17	9,36	+1079435	+3,19	+84,77	+24,01
- інше	675699	670286	3,28	2,67	-5413	-0,61	-0,80	-0,12
III. Витрати майбутніх періодів	11539	110	0,06	0,00	-11429	-0,06	-99,05	-0,25
Баланс	20629148	25125654	100,00	100,00	+4496506	0,00	+21,80	+100,00

Таблиця 2.4 – Пасив порівняльного балансу ПАТ «Запоріжсталь» за 2021 рік (тисяч гривень)

Актив	Абсолютні величини		Питома вага, %		Зміни			
	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду	В абсолютних величинах (3-2)	У питомій вазі (5-4)	у % на початок періоду (6:2)*100	у % до зміни підсумку балансу (6:66)*100
I. Власний капітал	14122181	16252316	68,46	64,68	+2130135	-3,78	+15,08	+47,37
II. Забезпечення наступних витрат і платежів	1190554	1063738	5,77	4,23	-126816	-1,54	-10,65	-2,82
III. Довгострокові зобов'язання	52421	2112474	0,25	8,41	+2060053	+8,16	+3929,82	+45,81
IV. Поточні зобов'язання	5262824	4725640	25,51	18,81	-537184	-6,70	-10,21	-11,95
у тому числі - короткострокові кредити	601461	874166	2,92	3,48	+272705	+0,56	+45,34	+6,06

банків								
- поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями	40329	19323	0,20	0,08	-21006	-0,12	-52,09	-0,47
- векселі видані	103,00	103,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
- кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	566308	632068	2,75	2,52	+65760	-0,23	+11,61	+1,46
- поточні зобов'язання за розрахунками та інші	4054623	3199980	19,65	12,74	-854643	-6,91	-21,08	-19,01
V. Доходи майбутніх періодів	1168	971486	0,01	3,87	+970318	+3,86	+83075,17	+21,58
Баланс	20629148	25125654	100,00	100,00	+4496506	0,00	+21,80	+100,00

Таблиця 2.5 – Актив порівняльного балансу ПАТ «Запоріжсталь» за 2022 рік (тисяч гривень)

Актив	Абсолютні величини		Питома вага, %		Зміни			
	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду	В абсолютних величинах (3-2)	У питомій вазі (5-4)	у % на початок періоду (6:2)*100	у % до зміни підсумку балансу (6:66)*100
I. Необоротні активи	6839349	7635917	27,09	26,11	+796568	-0,98	+11,65	+19,95
II. Оборотні активи	18411573	21607202	72,91	73,89	+3195629	+0,98	+17,36	+80,04
у тому числі - запаси	13308892	14365688	52,71	49,12	+1056796	-3,59	+7,94	+26,47
- векселі одержані	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
- дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1121133	3195027	4,44	10,93	+2073894	+6,49	+184,98	+51,95
- дебіторська заборгованість	953348	1192804	3,78	4,08	+239456	+0,30	+25,12	+6,00

Б за розрахункам и та інша								
- грошові кошти та їх еквіваленти	2352855	2756289	9,32	9,43	+403434	+0,11	+17,15	+10,10
- інше	675345	97394	2,67	0,33	-577951	-2,34	-85,58	-14,48
III. Витрати майбутніх періодів	110,00	338,00	0,00	0,00	+228,00	0,00	+207,27	+0,01
Баланс	2525103 2	2924345 7	100,00	100,00	+3992425	0,00	+15,81	+100,00

Таблиця 2.6 – Пасив порівняльного балансу ПАТ «Запоріжсталь» за 2022 рік (тисяч гривень)

Актив	Абсолютні величини		Питома вага, %		Зміни			
	На початок звітної періоду	На кінець звітної періоду	На почато к звітної о період у	На кінець звітної о період у	В абсолютни х величинах (3-2)	У питомі й вазі (5-4)	у % на початок періоду (6:2)*10 0	у % до зміни підсумку балансу (6:66)*10 0
I. Власний капітал	1631514 2	1938143 3	64,61	66,28	+3066291	+1,67	+18,79	+76,80
II. Забезпечення наступних витрат і платежів	1063802	1465353	4,21	5,01	+401551	+0,80	+37,75	+10,06
III. Довгострокові зобов'язання	2113010	2276916	8,37	7,79	+163906	-0,58	+7,76	+4,11
IV. Поточні зобов'язання	4787592	5235340	18,96	17,90	+447748	-1,06	+9,35	+11,21
у тому числі - короткострокові і кредити банків	874166	804356	3,46	2,75	-69810	-0,71	-7,99	-1,75
- поточна заборгованість за довгострокови ми	19323	57665	0,08	0,20	+38342	+0,12	+198,43	+0,96

зобов'язаннями								
- векселі видані	103,00	103,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
- кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	661396	533649	2,62	1,82	-127747	-0,80	-19,31	-3,20
- поточні зобов'язання за розрахунками та інші	3232604	3839567	12,80	13,13	+606963	+0,33	+18,78	+15,2
V. Доходи майбутніх періодів	971486	884415	3,85	3,02	-87071	-0,83	-8,96	-2,18
Баланс	2525103 2	2924345 7	100,00	100,00	+3992425	0,00	+15,81	+100

З таблиць 2.5-2.6 видно, що частка зросла на 4 496 506 тисяч гривень у 2021 році та 399 2425 тисяч гривень у 2022 році, або на 21,8% та 15,8% відповідно. Аналіз зміни частки ринку показує, що суттєвих змін за два роки не відбулося. А саме, частка основних засобів зменшилася на 1,63% у 2021 році, а частка оборотних активів – на 0,98% у 2022 році. Водночас спостерігається позитивна тенденція до зменшення частки торгової дебіторської заборгованості на 3,19%, тоді як грошові кошти та їх еквіваленти зросли на 1,61%, а запаси - на 2,55% у 2021 році. У 2022 році частка власного капіталу в структурі оборотного капіталу зменшилася на 3,59%, тоді як дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги зросла на 2,55%. дебіторська заборгованість перед компанією збільшилася на 6,49%.

Збільшення власності ПАТ «Запоріжсталь» у 2021 році було досягнуто за рахунок збільшення акцій на 2 130 135 тисяч гривень та довгострокової заборгованості на 20 600 053 тисяч гривень. Частка акцій зменшилася на 3,78% до 64,68%; у 2022 році зростання частки власності стало більш вираженим, оскільки вартість акцій збільшилася на 3 066 291 тисяч гривень, тож на кінець 2022 року власний капітал становив 66,28%, зменшившись на 2,18% порівняно з початком 2021 року, але збільшившись на 1,67% порівняно з початком року. З початку року власний капітал компанії збільшився на 1,67%. Водночас, порівняно з 2021 роком, довгострокові

зобов'язання зменшилися на 0,58%, а поточні зобов'язання зменшилися на 1,06%.

Таким чином, можна зробити висновок, що баланс ПАТ «Запоріжсталь» в 2021 і 2022 роках є позитивним за такими основними характеристиками зростання грошового балансу. Зростання всіх активів відносно зростання основних засобів. Надлишок позикового капіталу і темпи зростання на позиковий капітал. Частка оборотних активів у коштах перевищує 10%. Підприємство є фінансово стійким і достатньо незалежним від зовнішніх кредиторів. Оцінка фінансово-економічного стану неможлива без порівняльного аналізу звітності компанії, звіти порівняльного аналізу фінансових результатів за 2021-2022 роки представлені в таблицях 2.7 та 2.8 відповідно.

Таблиця 2.7 – Порівняльний аналітичний звіт про фінансові результати за 2021 рік (тисяч гривень)

Фінансові результати	Абсолютні величини		Зміни	
	За попередній період	за звітний період	В абсолютних величинах (3-2)	у % до попереднього періоду (4:2)*100
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	13824039	10546207	-3277832	-23,71
Собівартість реалізованої продукції	4933107	4217243	-715864	-14,51
Валовий прибуток (збиток)	8890932	6328964	-2561968	-28,82
Інші операційні доходи	10562058	9991300	-570758	-5,40
Адміністративні витрати	997124	1041515	+44391	+4,45
Витрати на збут	804272	779587	-24685	-3,07
Інші операційні витрати	11802464	11027717	-774747	-6,56
Прибуток (збиток) від операційної діяльності	5849130	3471445	-2377685	-40,65
Доход від участі в капіталі	14184	9187	-4997	-35,23
Інші фінансові доходи	55118	21501	-33617	-60,99
Інші доходи	339035	255137	-83898	-24,75
Фінансові витрати	100003	190164	+90161	+90,16
Втрати від участі в капіталі	9486	1,00	-9485	-99,99
Інші витрати	1634929	893075	-741854	-45,38
Прибуток (збиток) від	4513049	2674030	-1839019	-40,75

звичайної діяльності до оподаткування				
Податок на прибуток від звичайної діяльності	1183399	709587	-473812	-40,04
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності	3329650	1964443	-1365207	-41,00
Чистий прибуток (збиток)	3329650	1964443	-1365207	-41,00
Елементи операційних витрат				
Матеріальні затрати	5738689	5224356	-514333	-8,96
Витрати на оплату праці	1793253	1835971	+42718	+2,38
Відрахування на соціальні заходи	514503	390650	-123853	-24,07
Амортизація	700643	757681	+57038	+8,14
Інші операційні витрати	13534351	2359416	-11174935	-82,57
Разом витрат	22281439	10568074	-11713365	-52,57

Таблиця 2.8 – Порівняльний аналітичний звіт про фінансові результати за 2022 рік (тисяч гривень)

Фінансові результати	Абсолютні величини		Зміни	
	За попередній період	за звітний період	В абсолютних величинах (3-2)	у % до попереднього періоду (4:2)*100
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	10546323	15150429	+4604106	+43,66
Собівартість реалізованої продукції	4137864	6687998	+2550134	+61,63
Валовий прибуток (збиток)	6408459	8462431	+2053972	+32,05
Інші операційні доходи	9991344	8388733	-1602611	-16,04
Адміністративні витрати	1042826	1246056	+203230	+19,49
Витрати на збут	779587	896893	+117306	+15,05
Інші операційні витрати	11026291	9121302	-1904989	-17,28
Прибуток (збиток) від операційної діяльності	3551099	5586913	+2035814	+57,33
Доход від участі в капіталі	9187	124	-9063	-98,65
Інші фінансові доходи	21501,00	5699,00	-15802	-73,49
Інші доходи	255137,00	479345,00	+224208	+87,88
Фінансові витрати	190164,00	205672,00	+15508	+8,16
Втрати від участі в капіталі	1,00	924,00	+923	+92300
Інші витрати	893075,00	1678730,00	+785655	+87,97

Прибуток (збиток) від звичайної діяльності до оподаткування	2753684,00	4186755,00	+1433071	+52,04
Податок на прибуток від звичайної діяльності	709587	1082581	+372994	+52,56
Прибуток (збиток) від звичайної діяльності	2044097	3104174	+1060077	+51,86
Чистий прибуток (збиток)	2044097	3104174	+1060077	+51,86
Елементи операційних витрат				
Матеріальні затрати	5228253	5860340	+632087	+12,09
Витрати на оплату праці	1835048	2352259	+517211	+28,19
Відрахування на соціальні заходи	390454	498880	+108426	+27,77
Амортизація	850296	804089	-46207	-5,43
Інші операційні витрати	12352079	10906682	-1445397	-11,70
Разом	20656130	20422250	-233880	-1,13

Згідно з представленою фінансовою звітністю, дохід від реалізації товарів, робіт та послуг протягом останніх трьох років має тенденцію до зростання. Однак, аналізуючи кожен рік окремо, спостерігається зменшення у 2020 році порівняно з 23,71% у 2021 році та збільшення у 2021 році порівняно з 43,7% у 2022 році. Загалом дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за три роки зріс на 53,1%. Водночас відношення собівартості реалізованої продукції до виручки стабільно зростало з 35,8% у 2020 році до 44,4% у 2022 році. Валовий прибуток зменшився на 28,82% у 2021 році та збільшився на 32,05% у 2022 році.

За останні три роки інша операційна діяльність загалом скоротилася, про що свідчить зниження операційного доходу на 20,6% порівняно з 2020 роком. З іншого боку, збільшення адміністративних витрат на 25% та витрат на збут на 11,5% не змогли компенсувати зменшення інших операційних витрат на 22,7%, що призвело до зниження операційного прибутку на 4,5% у 2022 році порівняно з 2020 роком. Прибуток до оподаткування від звичайної діяльності зменшився на 4% у 2022 році порівняно зі зниженням на 7,3% у 2020 році через вплив збиткової фінансової діяльності; чистий прибуток у

2022 році був на 51,9% вищим, ніж у 2021 році, але зменшився на 2% за 6,8 років.

Таблиця 2.9 – Аналіз показників фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь» за період 2020-2022 роки.

Назва показника	Формула для розрахунку	2020	2021	2022	Норматив динаміки	Фактична динаміка	
						2021 до 2020	2022 до 2021
Коефіцієнт концентрації власного капіталу	Власний капітал / Активи	0,68	0,65	0,66	↑	↓	↑
Коефіцієнт фінансової залежності	Активи / Власний капітал	1,46	1,55	1,51	↓	↑	↓
Коефіцієнт маневреності власних коштів	(Власний капітал + Довгострокові кредити + Довгострокові позики – Необоротні активи) / (Власний капітал + Довгострокові кредити + Довгострокові позики)	0,58	0,59	0,61	↑	↑	↑
Коефіцієнт довгострокового залучення капіталу	(Довгострокові кредити + Довгострокові позики) / (Власний капітал + Довгострокові кредити + Довгострокові позики)	0,00	0,02	0,02	=	↑	=
Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	Довгострокові зобов'язання / (Довгострокові зобов'язання + Власний капітал)	0,00	0,12	0,11	↓	↑	↓
Коефіцієнт співвідношення	Позикові кошти (коротко- та довгострокові) / Власний капітал	0,38	0,42	0,39	↓	↑	↓

та позикових власних коштів							
Коефіцієнт заборгованості	Загальна сума заборгованості / Активи	0,26	0,27	0,26	↓	↑	↓
Коефіцієнт фінансової стабільності	Власний капітал / Позикові кошти (коротко- та довгострокові)	2,66	2,38	2,58	↑	↓	↑
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	Власний капітал / Валюта балансу	0,68	0,65	0,66	>0,6 ↑	↓	↑
Коефіцієнт залежності підприємства від довгострокових зобов'язань	Довгострокові зобов'язання / Власний капітал	0,00	0,13	0,12	↓	↑	↓
Відношення заборгованості до капіталізації	Довгострокові зобов'язання / (Загальна сума пасивів – Короткострокові зобов'язання)	0,00	0,10	0,09	↓	↑	↓
Коефіцієнт структури залученого капіталу	Довгострокові зобов'язання / (Довгострокові зобов'язання + Короткострокові зобов'язання)	0,01	0,31	0,30	↓	↑	↓

Економічна стійкість підприємства є однією з найважливіших характеристик його економічного стану. Цей показник пов'язаний зі ступенем залежності від кредиторів та інвесторів і характеризується співвідношенням власних і позикових коштів. Цей показник дає загальну оцінку економічної стабільності. Світова та вітчизняна обліково-аналітична практика розробила систему показників, що характеризують економічну стійкість компаній. Ці показники поділяються на два класи.

До першого класу належать показники, для яких визначені нормативні значення (всі показники ліквідності та платоспроможності). До другого класу відносяться показники, для яких не встановлені нормативні значення (показники рентабельності, ефективності управління та ділової активності).

Методика аналізу вищезазначених коефіцієнтів полягає насамперед у порівнянні. Порівнюються фактичні показники поточного року з показниками попереднього року, а також показники за декілька звітних періодів. Згідно з аналізом фінансової стійкості, проведеним регулятором, коефіцієнти ефективності діяльності дають змогу оцінити, наскільки компанія готова сплачувати свої борги та відповісти на питання, наскільки

вона є фінансово незалежною, а цей рівень незалежності дає змогу оцінити, наскільки стан активів та пасивів компанії відповідає завданням фінансово-господарської діяльності компанії. Цей рівень незалежності дозволяє оцінити, чи відповідають активи та зобов'язання компанії фінансово-економічним завданням, які стоять перед нею.

Аналіз показників фінансової стійкості компанії представлено в таблиці 2.9

В цілому фінансова стійкість компанії оцінюється як задовільна, оскільки стабільність економічного зростання є низькою, а прибуток, що залишається на розвиток компанії та формування резервів, є недостатнім для інтенсивного зростання активів компанії.

За даними розрахованих показників фінансової стійкості, економічний стан компанії залишається стабільним, але фінансова стійкість знижується до кінця 2022 року. Показники рентабельності також демонструють негативну тенденцію. Рентабельність активів, оборотного капіталу, власного капіталу, продажів і продукції знижується паралельно зі збільшенням загального обсягу продажів.

2.3 Оцінка фінансово-економічного стану ПАТ «Запоріжсталь»

Для оцінки узагальнених показників фінансово-економічного стану підприємства основні показники фінансово-економічного стану згруповані в єдину систему.

До основних показників фінансової стабільності відносяться:

1. Коефіцієнт капіталомісткості характеризує частку власника бізнесу в загальному обсязі коштів, що надходять на його діяльність. Чим вище значення цього показника, тим стабільніше, стабільніше і незалежніше компанія у фінансовому відношенні від зовнішніх кредиторів. Крім цього показника, коефіцієнт концентрації залученого (кредитного) капіталу - їх сума повинна дорівнювати 1 жовтня (або 100%). Існують різні думки про

рівень запозичень в зарубіжній практиці. Найбільш поширеним є наступне: частка акцій повинна становити не менше 0,6 (60%). Кредитори з більшою ймовірністю погасять свої борги за свій рахунок, тому вони готові інвестувати в компанії з більш високими частками участі. Високе значення коефіцієнта концентрації залученого капіталу вказує на високий ступінь надійності і, отже, фінансової надійності банківського бізнесу. Низьке значення цього коефіцієнта вказує на те, що ви не можете отримати позику в банку, і це постійний запобіжний захід для інвесторів та кредиторів.

2. Коефіцієнт економічної залежності-це взаємність коефіцієнта капіталомісткості. Зростання цього показника в динаміці має на увазі збільшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємств. Якщо його вартість близька до 1 (або 100%), навпаки, якщо вона перевищує 1, це означає, що власник буде повністю фінансувати бізнес.

3. Операційний коефіцієнт капіталу показує, яка частина капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто яка частина інвестується в оборотний капітал і яка частина капіталізується. Значення цього показника може варіюватися в залежності від структури капіталу підприємства і галузевої приналежності (стандарт – 0.4...0.6).

4. Коефіцієнт структури довгострокових інвестицій-довгострокові зобов'язання діляться на необоротні активи.

5. Коефіцієнт довгострокових запозичень характеризує структуру капіталу. Зростання цього показника в динаміці є негативною тенденцією, а значить, компанія все більше залежить від зовнішніх інвесторів.

6. Співвідношення власних і позикових коштів є найбільш поширеною Оцінкою фінансової стабільності бізнесу.

7. Коефіцієнт забезпечення оборотного капіталу власним оборотним капіталом. Мінімальне значення цього показника-0,1. Якщо показник впаде нижче цього значення, структура буде визнана незадовільною, і підприємство збанкрутує. Збільшення значення показника свідчить про

хороший фінансовий стан підприємства та здатність проводити незалежну фінансову політику.

8. Відношення необоротних активів до власного капіталу характеризує рівень забезпечення необоротних активів власним капіталом. Приблизне значення цього показника-0.5.0.8. Якщо значення показника менше 0,5, то це говорить про те, що підприємство має в основному власний капітал для формування оборотного капіталу і, як правило, вважається негативним. Якщо значення цього показника перевищує 0,8, робиться висновок про залучення довгострокових кредитів і позик у складі необоротних активів, що цілком виправдано для будь-якого бізнесу.

9. Відношення виробничих активів до вартості майна. Мінімальне значення норми цього показника-0,5. Найвищі показники вказують на збільшення виробничих потужностей підприємства.

10. Процентна ставка по кредиту. Він показує, скільки разів протягом року компанія отримувала кошти для виплати відсотків, і характеризує рівень захисту кредиторів. Цей коефіцієнт повинен бути не менше 3.

Коефіцієнти стабільності економічного зростання та чистого прибутку також використовуються для оцінки економічної стабільності бізнесу. Критеріїв для цих показників немає.

11. Коефіцієнт стабільності економічного зростання. Цей коефіцієнт характеризує стабільність отримання прибутку, яка залишається на підприємстві для його розвитку і створення резервів. Якщо цей коефіцієнт, наприклад, дорівнює 0,185, це означає, що прибуток у розмірі 18,5% капіталу за рік був спрямований на розробку та створення резервів підприємства.

12. Норма чистого прибутку розраховується як відношення суми чистого прибутку і амортизації до виручки від продажів, товарів і послуг.

Однак така велика кількість індикаторів величезна, тому рекомендується використовувати систему груп індикаторів, показану в таблиці 2.10. Цей підхід може бути наступним:

- перш за все, візьміть до уваги зазначені критерії для побудови системи важливих показників фінансово-економічних умов, що використовуються в діагностичній системі;
- по-друге, обраний індикатор найбільш повно і якісно характеризує 1 або іншу групу індикаторних систем;
- по-третє, оскільки таке угруповання використовується тільки для оцінки фінансового становища, результати розпізнаються всіма користувачами діагностичних звітів.

Таблиця 2.10 – Групування основних показників фінансово-економічного стану промислового підприємства ПАТ «Запоріжсталь»

№ з/п	Показник	Позначення	Динаміка змін		Відхилення +; -
			2021 рік до 2020 року	2022 рік до 2021 року	
1. Показники фінансової стійкості					
1.1	Коефіцієнт фінансової стабільності = Власний капітал / Позикові кошти	$h(K_{\text{ФС}})$	0,97	1,63	0,71
1.2	Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)= Власний капітал / Валюта балансу	$h(K_A)$	0,87	0,98	0,12
1.3	Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів = Позикові кошти / Власний капітал	$h(K_{\text{ПК/ВК}})$	0,99	0,89	-0,10
1.4	Коефіцієнт маневреності власних коштів = (Власний капітал + Довгострокові кредити + Довгострокові позики – Необоротні активи) / (Власний капітал + Довгострокові кредити + Довгострокові позики)	$h(K_{\text{МВК}})$	1,12	1,09	0,03
2. Показники ліквідності					
2.1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності =	$h(K_{\text{АЛ}})$	1,68	1,03	-0,65

	(Грошові кошти + короткострокові ЦП) / Поточні зобов'язання				
2.2	Коефіцієнт проміжної ліквідності = (Оборотні активи – Виробничі запаси - НВЗ) / Поточні зобов'язання	$h(K_{ПЛ})$	1,39	1,19	-0,20
2.3	Коефіцієнт покриття = Оборотні активи / Поточні зобов'язання	$h(K_{П})$	1,41	1,10	-0,31
2.4	Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу = (Оборотні активи - Поточні зобов'язання) / Власний капітал	$h(K_{МВОК})$	1,44	1,13	-0,31
3. Показники прибутковості					
3.1	Рентабельність продажу = Прибуток від операційної діяльності / Чиста виручка від реалізації	$h(K_{Рп})$	0,96	1,23	0,27
3.2	Рентабельність виробництва (основної діяльності) = Прибуток від операційної діяльності / Собівартість реалізованої продукції	$h(K_{Рв})$	0,85	1,11	0,26
3.3	Рентабельність чистих активів = Чистий прибуток / (Вартість активів (середньорічна) – Короткострокові зобов'язання (середньорічні))	$h(K_{Рча})$	0,76	1,16	0,40
3.4	Рентабельність оборотного капіталу = Прибуток від операційної діяльності / Вартість оборотного капіталу (середньорічна)	$h(K_{Рок})$	0,51	1,27	0,76
3.5	Рентабельність власного капіталу = Чистий прибуток / Величина власного капіталу (середньорічна)	$h(K_{Рвк})$	0,81	1,51	0,70
4. Показники ділової активності					
4.1	Продуктивність праці = Виручка від реалізації / Чисельність персоналу	$h(K_{ПП})$	0,87	1,16	0,29
4.2	Оборотність активів = Виручка від реалізації / (Загальна сума активів на початок року + Загальна сума активів на кінець року) / 2	$h(K_{ОА})$	0,73	1,44	0,68
4.3	Оборотність власного капіталу = Виручка від реалізації / Власний капітал	$h(K_{ОВК})$	0,8	1,01	0,21
4.4	Оборотність готової продукції = Виручка від реалізації / (Готова продукція на початок року + Готова продукція на кінець року) / 2	$h(K_{ОГП})$	0,69	1,72	0,98
3.5	Оборотність оборотного капіталу = Виручка від реалізації / Оборотний капітал	$h(K_{ООК})$	0,85	0,93	0,29
3.6	Оборотність дебіторської заборгованості	$h(K_{Дз})$	0,58	0,96	0,25
3.7	Оборотність кредиторської заборгованості	$h(K_{Кз})$	1,16	0,78	-0,24
5. Показники майнового стану					
5.1	Фондовіддача = Виручка від реалізації / середньорічна вартість основних фондів	$h(K_{ФВ})$	0,71	0,87	0,16
5.2	Коефіцієнт оновлення основних фондів	$h(K_{ООФ})$	1,34	0,78	-0,53

5.3	Коефіцієнт зносу основних фондів	$h(K_{30\Phi})$	0,96	1,13	-0,25
5.4	Коефіцієнт мобільності активів	$h(K_{MA})$	0,71	1,15	-0,64

Для кращого відображення економічних чинників продуктивність праці є базовим набором показників, необхідних для оцінки ефективності використання всіх видів ресурсів, що використовуються підприємствами.

У таблиці 2.10 наведено темпи зміни та відхилення обраних показників. На основі отриманих даних розробляються показники для оцінки майбутньої фінансової ситуації (рис. 2.1-2.5).

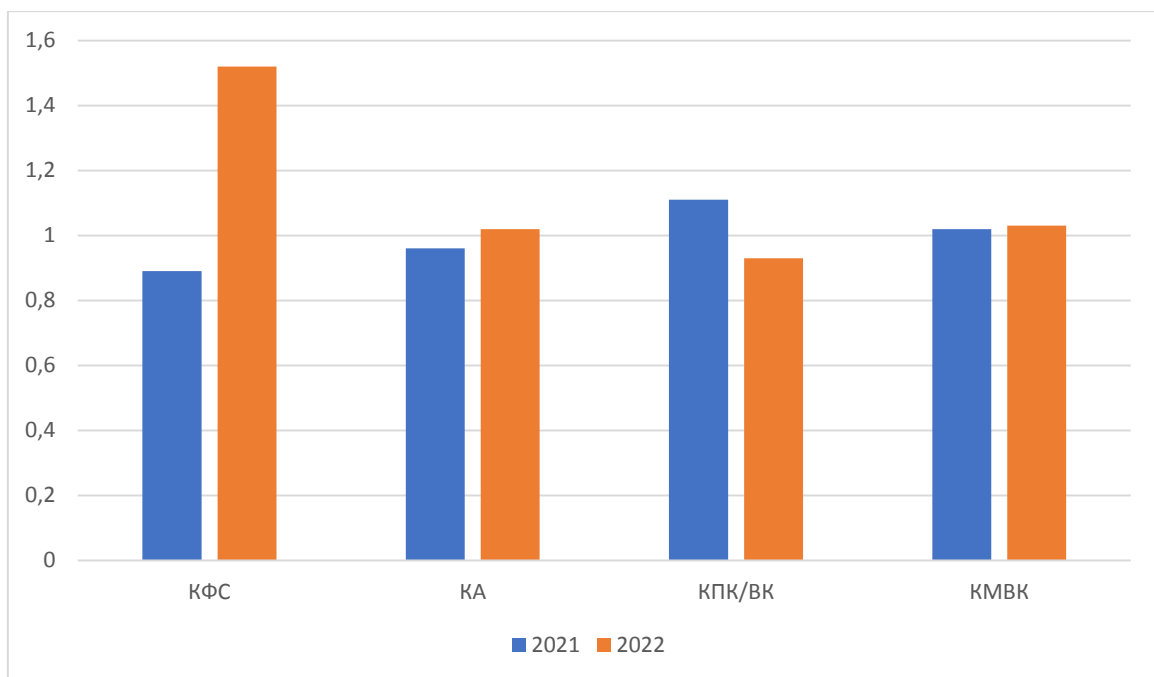

Рисунок 2.1 – Порівняння динаміки змін показників фінансової стійкості ПАТ «Запоріжсталь» в 2021-2022 роках

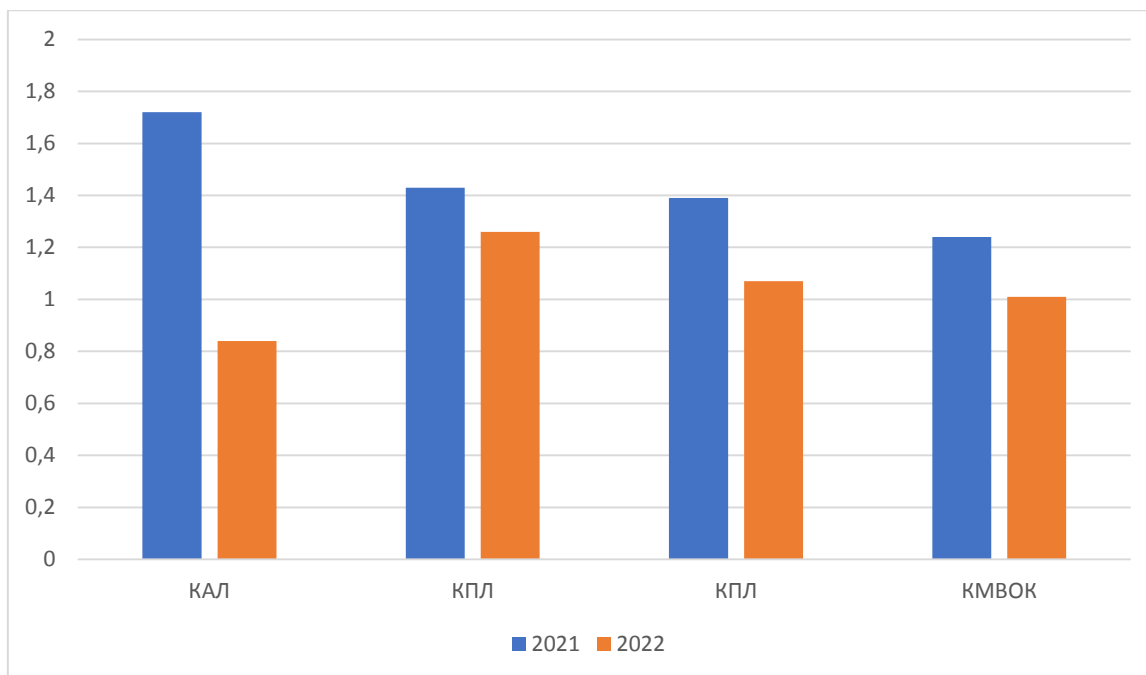

Рисунок 2.2 – Порівняння динаміки змін показників ліквідності ПАТ «Запоріжсталь» в 2021-2022 роках

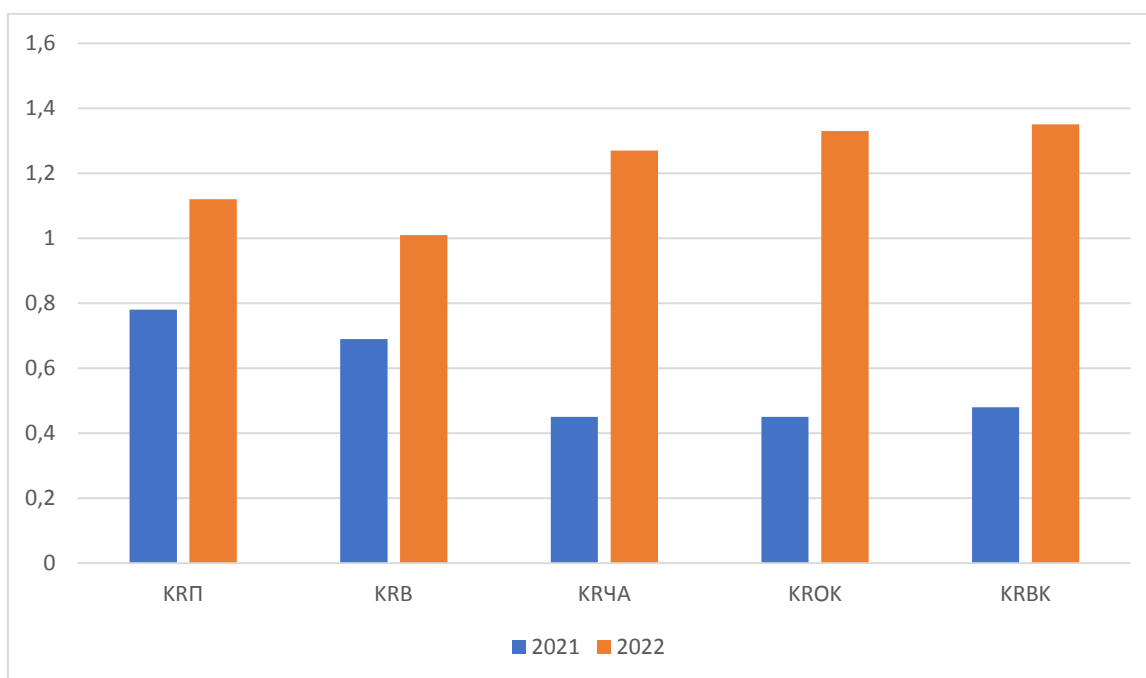

Рисунок 2.3 – Порівняння динаміки змін показників прибутковості ПАТ «Запоріжсталь» в 2021-2022 роках

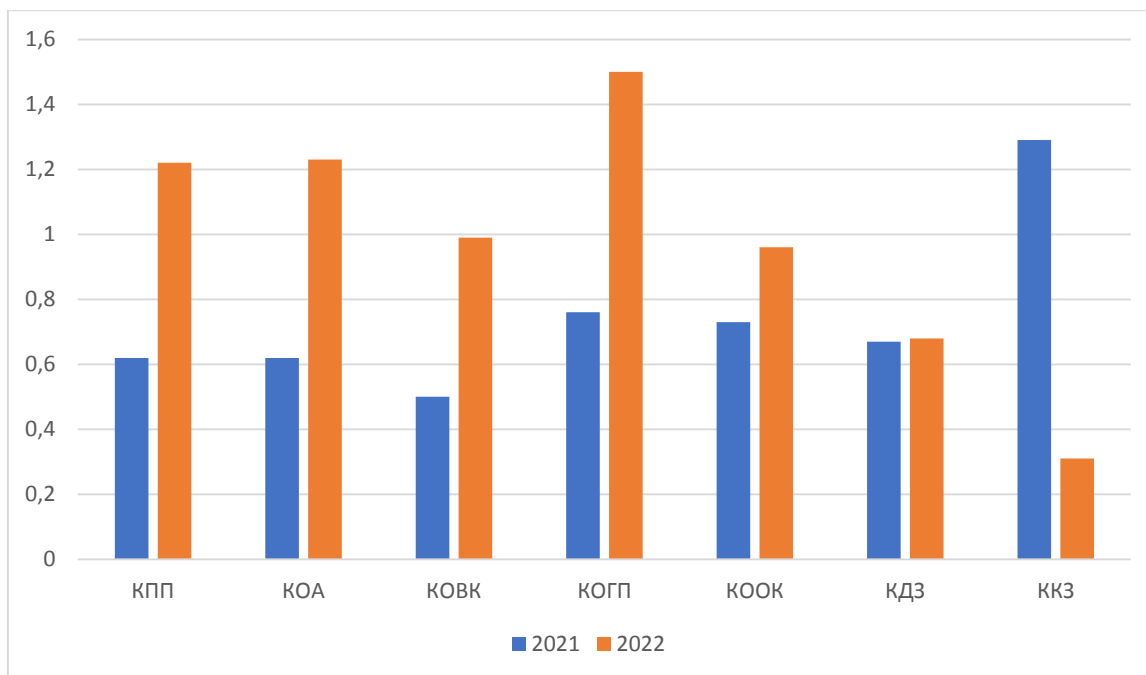

Рисунок 2.4 – Динаміка змін показників ділової активності ПАТ «Запоріжсталь» в 2021-2022 роках

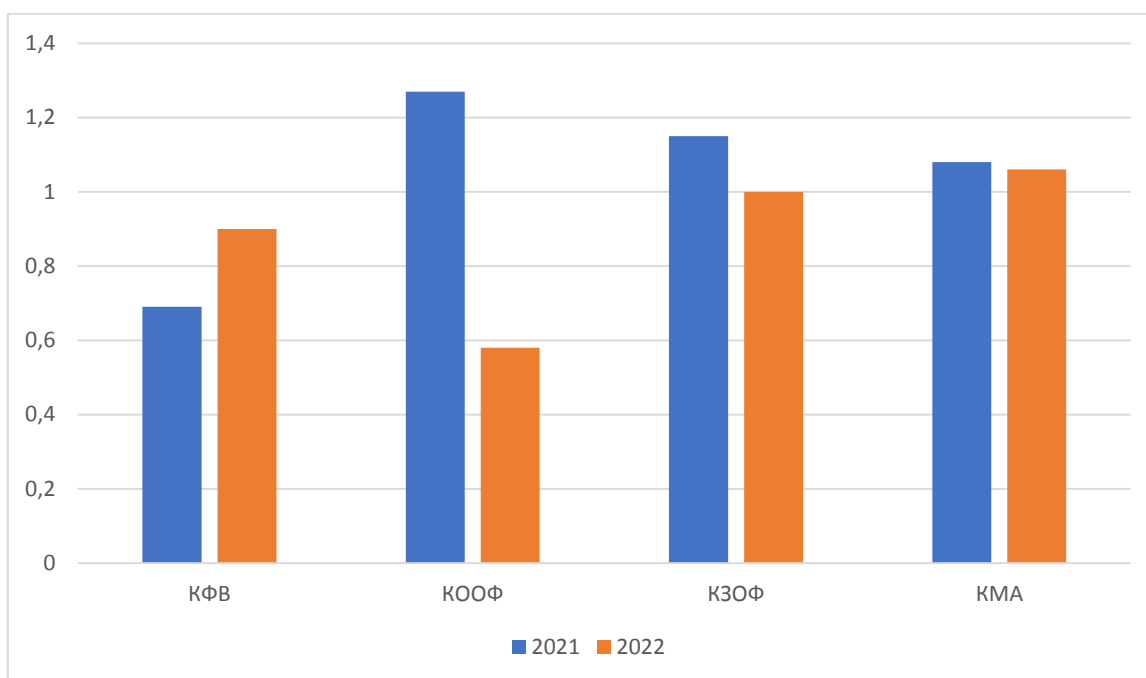

Рисунок 2.5 – Порівняння динаміки змін показників ділової активності ПАТ «Запоріжсталь» в 2021-2022 роках

Таким чином, згідно з аналізом, можна стверджувати, що фінансово-економічні умови ПАТ «Запоріжсталь» задовільні. Щоб підвищити рівень

фінансової стабільності, необхідно змінити фінансову стратегію, щоб усунути ризики, пов'язані з платоспроможністю бізнесу, спочатку збільшивши обсяг фінансових активів, що покривають поточні зобов'язання, і зменшивши обсяг поточних зовнішніх і внутрішніх фінансових зобов'язань бізнесу, а потім прискоривши економічне зростання і знизивши платоспроможність бізнесу. споживання інвестиційних ресурсів підприємства в поточному періоді. Для підвищення показників рентабельності підприємству слід вжити заходів щодо збільшення обсягів виробництва та реалізації товарів, робіт і послуг, підвищення продуктивності праці працівників, зниження собівартості (реалізації) продукції. Це означає, що вам потрібно скоротити витрати, максимально використати потенціал безкоштовного використання компаніями, включаючи фінансові ресурси, та належним чином налагодити довірчі відносини з постачальниками, посередниками та покупцями. В іншому, щоб поліпшити показники ліквідності та платоспроможності, компанія повинна максимально управляти резервами, аналізувати активи, щоб уникнути збільшення дебіторської заборгованості, планувати і прогнозувати фінансову діяльність підприємства, контролювати виконання фінансових планів. Намічені шляхи зміцнення фінансово-економічного становища підприємства можуть бути реалізовані за рахунок реалізації інвестиційних проектів по досягненню стратегічних цілей розвитку підприємства. Таким чином, результати таких оцінок служать основою для вибору можливостей для реалізації інноваційних проектів і комерційної оцінки. Однак використання комплексного підходу до діагностики фінансово-економічного стану підприємства уповільнює прийняття керівництвом рішення про комерційну обґрунтованість проекту, тому існуючу систему діагностики необхідно оптимізувати, щоб, по-перше, забезпечити швидкість розрахунку показників, а по-друге, повноту і достовірність інформації. для визначення прийняття або відхилення проекту.

Висновки до 2 розділу

Грунтуючись на загальних характеристиках діяльності промислових підприємств, таких як ПАТ «Запоріжсталь» та комплексному аналізі фінансово-економічного становища з використанням горизонтального, вертикального, порівняльного аналізу та визначення динаміки змін основних показників фінансово-економічного становища, фінансово-економічний стан ПАТ «Запоріжсталь» за останні 3 роки було охарактеризовано як задовільний. Заходи, які необхідні для зміцнення рівня фінансової стабільності:

- усунути ризики, пов'язані з платоспроможністю бізнесу, за рахунок збільшення суми грошових активів, що покривають поточні зобов'язання;
- зменшення суми поточних зовнішніх і внутрішніх фінансових зобов'язань підприємства;
- зміна фінансової стратегії для прискорення економічного зростання;
- знизити споживання інвестиційних ресурсів компанії в поточному періоді;

Заходи, які необхідні компанії для підвищення прибутковості:

- постійно збільшувати обсяги виробництва і продажів продукції;
- вжити заходів щодо підвищення продуктивності праці працівників і зниження собівартості продукції (збуту), тобто зниження витрат;;
- повною мірою використовувати весь потенціал безкоштовного використання компанії, включаючи фінансові ресурси;
- вміло вибудовувати договірні відносини з постачальниками, посередниками і покупцями.

В іншому випадку, для покращення показників ліквідності та платоспроможності, підприємству слід максимально ефективно управляти своїми запасами, аналізувати свої активи, щоб не допустити зростання дебіторської заборгованості, планувати та прогнозувати фінансову діяльність підприємства та контролювати виконання фінансових планів.

Визначені методи зміцнення фінансово-економічного стану підприємства можуть бути реалізовані шляхом впровадження інвестиційних проектів для досягнення стратегічних цілей розвитку підприємства. Таким чином, результати таких оцінок можуть слугувати основою для відбору та комерційної оцінки спроможності підприємства до реалізації інноваційних проектів. Однак, оскільки використання комплексного підходу до діагностики фінансово-економічного стану підприємства може затягнути процес прийняття управлінських рішень щодо комерційного обґрунтування проекту, існуючі системи діагностики повинні бути побудовані таким чином, щоб забезпечити, по-перше, швидкість розрахунку показників і, по-друге, повноту інформації, що використовується для прийняття рішення про прийняття або відхилення проекту, а також достовірність інформації, що використовується для прийняття рішення про прийняття або відхилення проекту.

РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДІВ ДІАГНОСТИКИ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Удосконалення системи діагностики економічного стану промислового підприємства

У процесі діагностики фінансово-економічного стану підприємств, незалежно від галузевої приналежності, масштабу діяльності чи стадії розвитку, найчастіше виникають проблеми недостатності коштів, незадоволеності власників прибутками та втрати автономії і незалежності.

Індикаторами нестачі коштів та низької платоспроможності є коефіцієнти ліквідності нижче певного рівня, надмірна заборгованість перед

бюджетом, працівниками та кредиторами, різке збільшення позикових коштів та чистий оборотний капітал нижче певної суми.

Про неспроможність повністю задовольнити інтереси власників найкраще свідчить низька рентабельність капіталу. Це означає, що власник отримує занадто малий дохід порівняно з інвестованою сумою. Наслідками такої ситуації є негативна оцінка менеджменту компанії та вихід власника з компанії. Низькі показники рентабельності свідчать про недостатню віддачу від вкладеного капіталу. При цьому найбільша увага приділяється рентабельності власного капіталу як показнику задоволеності власників компанії своїми прибутками.

Зниження фінансової незалежності, тобто низька фінансова стійкість, пояснюється зростанням залежності підприємства від кредиторів та втратою незалежності. По суті, в основі проблеми лежить недостатній рівень фінансування поточної діяльності за рахунок власного капіталу. Індикатором є зменшення абсолютної величини власного капіталу, яке погіршується в міру поглиблення від'ємного значення власного капіталу. Те саме стосується зменшення чистого оборотного капіталу і навіть від'ємного значення.

Проблеми платоспроможності, фінансової незалежності та прибутковості мають один і той самий корінь. Або результати діяльності підприємства є неадекватними (тобто підприємство не здатне підтримувати фінансово-економічну стабільність), або підприємство не управляє результатами своєї діяльності належним чином.

Результатом господарської діяльності є, безумовно, прибуток. Управління результатами діяльності передбачає використання прибутку за такими напрямками, як фінансування активів підприємства та виплати з чистого прибутку дивідендів, підтримка соціальних об'єктів та погашення основної суми боргу перед привабливими джерелами фінансування.

Слід також зазначити, що прибутковість підприємства є однією з головних умов його стабільності і впливає на всі без винятку показники його фінансово-економічного стану. Основними факторами, що визначають

розмір прибутку підприємства, є ціна реалізації та обсяг реалізованої продукції, рівень виробничих витрат та доходи від інших видів діяльності.

Обсяги реалізації продукції безпосередньо залежать від ділової активності підприємства та зусиль відділу маркетингу щодо просування товару на ринку, з одного боку, та наявності нових видів продукції, з іншого.

Співвідношення між доходами і витратами також має важливе значення для оптимізації прибутковості. Тільки тоді, коли співвідношення між доходами і витратами є оптимальним, компанія може досягти бажаних результатів. У цьому випадку інші витрати на прибуток не є винятком. Скорочення неефективних витрат з прибутку – це шлях до покращення фінансово-економічного стану підприємств.

Управління інвестиційною діяльністю, управління оборотним капіталом та структурою фінансування мають значний вплив на управління результатами діяльності підприємства.

Інвестиційні вкладення можуть впливати практично на всі важливі показники, такі як ліквідність, фінансова стійкість і прибутковість. Основне завдання управління економічним станом підприємства полягає в тому, щоб не допустити критичного погіршення фінансово-економічного стану підприємства під час реалізації інвестиційних програм і програм розвитку та визначити, чи зможе майбутнє зростання прибутку привести його до прийняттого рівня. Важливо також визначити, якою мірою нераціональне управління оборотним капіталом впливає на фінансово-економічну ситуацію. У цьому випадку сфери впливу включають контроль над постачанням матеріалів і технологій, продажем і взаємними контрактами між компаніями та покупцями і постачальниками.

Зниження рентабельності власного капіталу безпосередньо пов'язане зі структурою фінансування. Щоб вирішити цю проблему, компанії повинні визначити, що для них дорожче - боргове фінансування чи фінансування за рахунок власного капіталу, і встановити відповідну структуру боргу, яка забезпечить прийнятний рівень фінансової стабільності.

Узагальнення взаємозв'язку між ідентифікацією проблем у економічному стані підприємства та наслідками їх виникнення і джерелами інформації наведено на рис. 3.1.

Формування довгострокових прогнозів зміни економічного стану підприємства має бути орієнтоване на максимізацію результатів діяльності. Комбінація господарських рішень є різноманітною і змінюється від періоду до періоду. Тому ефективна система діагностики, здатна виявляти «вузькі місця» і швидко підбирати ефективні управлінські рішення, забезпечить не тільки стабільний економічний стан підприємства, але і його розвиток.

Рисунок 3.1 – Зв'язок проблем погіршення економічного стану промислового підприємства та наслідків їх виникнення

Тому, крім виявлення наявності або відсутності проблем у економічному стані підприємств, оцінюється також ступінь серйозності цих проблем. Для вирішення цього завдання визначається рівень ключових показників, обраних для підприємства, з урахуванням специфіки бізнес-середовища. Радикальність оптимізаційних заходів залежить від оцінки економічного стану підприємства (стабільний, нестабільний чи критичний). Однак зменшення абсолютного значення коефіцієнта не обов'язково означає, що виникла проблема. Про проблемний економічний стан підприємства можна говорити лише тоді, коли значення коефіцієнта опускається нижче певного рівня. Якщо коефіцієнт залишається в межах певного діапазону, до уваги беруться лише причини, що викликали таку динаміку.

Методологічною основою оцінки економічного стану підприємства пропонується вважати теорію динамічних нормативів [20, с. 84-85].

Теорія динамічних нормативів базується на принципах динамічної порівнянності та динамічної залежності показників розвитку. Ідея ранжування динамічних показників економічної системи для визначення таких динамічних нормативів належить І.М. Сироїжину [20, с. 28-29]. Цей підхід також використовувався в інших роботах. Порівняння динамічних індикаторів має здійснюватися за таких умов:

$$h_1 > h_2 > h_3 > \dots > h_n, \quad (3.1)$$

де $h_{1,2,3,\dots,n}$ – темп зростання показника 1,2,3,...,n.

Дотримання цього принципу свідчить про ефективність фінансово-економічного управління, а недотримання - про наявність проблеми. Наприклад, у сфері управління підприємством зміна порядку розташування

відповідних показників нерівності свідчить про наявність певних недоліків у діяльності менеджменту і, як наслідок, про недосягнення результатів, визначених у стратегічних і тактичних планах. Зворотний порядок може свідчити про наявність серйозних проблем у системі управління фінансово-економічним станом підприємства.

Найголовніше, що при цьому слід дотримуватися певних правил. А саме: кількість таких показників має бути невеликою, показники мають бути взаємозалежними між собою, щоб можна було визначити їхні відповідні ранги, порядок показників може бути нелінійним, а також частковим і повним.

Реалізація принципів динамічної порівнянності та динамічної взаємозалежності дає можливість при розгляді конкретної інтегрованої системи порівнювати результати (показники) фінансово-економічного стану підприємства з:

- загальноприйнятими нормами оцінки фінансово-економічного стану;
- аналогічними даними попередніх років з метою дослідження тенденцій поліпшення або погіршення фінансово-економічного стану підприємства;
- аналогічні дані інших підприємств з метою виявлення можливостей для підприємства;
- різні різнорідні показники підприємств в межах одного часового інтервалу.

Для реалізації цього підходу ми пропонуємо обрати наступні показники в якості ключових, які, на нашу думку, найбільш точно відображають фінансово-економічний стан промислових підприємств (табл. 3.1). Застосування статистичних методів дослідження для порівняння цих коефіцієнтів є дуже трудомістким і не дає можливості використати всю інформацію, яку вони містять. Тому для визначення взаємної залежності обраних ключових показників можна використати методи невизначених

нерівностей та логіки для побудови нормативної динаміки за групами показників.

Таблиця 3.1 – Аналіз динаміки основних показників економічного стану промислового підприємства ПАТ «Запоріжсталь» та їх норматив динамічної взаємозалежності

№ з/п	Показник	Позначення	Динаміка змін	
			2021 рік до 2020 року	2022 рік до 2021 року
I	Показники фінансової стійкості			
1.	Коефіцієнт фінансової стабільності = Власний капітал / Позикові кошти	h(КФС)	0,75	1,74
2.	Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)= Власний капітал / Валюта Балансу	h(КА)	0,89	1,12
3.	Коефіцієнт співвідношення позикових та власних коштів = Позикові кошти / Власний капітал	h(КПК/ВК)	1,09	0,87
4.	Коефіцієнт маневреності власних коштів = (Власний капітал + Довгострокові кредити + Довгострокові позики - Необоротні активи) / (Власний капітал + Довгострокові кредити + Довгострокові позики)	h(КМВК)	1,15	1,16
Норматив: 1< h(КПК/ВК)< h(КМВК)< h(КФС)< h(КА)				
Фактична динаміка 2021 року до 2020 року: h(КФС)< h(КА)< 1< h(КМВК) <h(КПК/ВК)				
Фактична динаміка 2022 року до 2021 року: h(КПК/ВК)<1<h(КА)<h(КМВК) < h(КФС)				
II	Показники ліквідності			
1.	Коефіцієнт абсолютної ліквідності = (Грошові кошти + короткострокові ЦП) / Поточні зобов'язання	h(КАЛ)	1,69	0,56
2	Коефіцієнт проміжної ліквідності = (Оборотні активи - Виробничі запаси - НВЗ) / Поточні зобов'язання л	h(КПЛ)	1,95	1,87
3	Коефіцієнт покриття = Оборотні активи / Поточні зобов'язання	h(КП)	1,41	1,12
4	Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу = (Оборотні активи - Поточні зобов'язання) / Власний капітал	h(КМВОК)	1,31	0,99
Норматив: 1< h(КМВОК) < h(КП)< h(КПЛ)< h(КАЛ)				
Фактична динаміка 2021 року до 2020 року: 1< h(КМВОК) < h(КП) < h(КПЛ)< h(КАЛ)				
Фактична динаміка 2022 року до 2021 року: h(КАЛ) < 1< h(КМВОК) < h(КП) < h(КПЛ)				
III	Показники прибутковості			
1	Рентабельність продажу = Прибуток від операційної діяльності/ Чиста виручка від реалізації	h(KRp)	0,94	1,24
2	Рентабельність виробництва (основної діяльності)= Прибуток від операційної	h(KRв)	0,87	0,99

	діяльності / Собівартість реалізованої продукції			
3	Рентабельність чистих активів = Чистий прибуток / (Вартість активів (середньорічна) - Короткострокові зобов'язання (середньорічні))	$h(KR_{\text{ча}})$	0,53	1,33
4	Рентабельність оборотного капіталу = Прибуток від операційної діяльності / Вартість оборотного капіталу (середньорічна)	$h(KR_{\text{ок}})$	0,87	1,56
5	Рентабельність власного капіталу = Чистий прибуток / Величина власного капіталу (середньорічна)	$h(KR_{\text{вк}})$	0,54	1,29
Норматив: $1 < h(KR_{\text{в}}) < h(KR_{\text{п}}) < h(KR_{\text{ча}}) < h(KR_{\text{ок}}) < h(KR_{\text{вк}})$				
Фактична динаміка 2021 року до 2020 року: $h(KR_{\text{ча}}) < h(KR_{\text{ок}}) < h(KR_{\text{вк}}) < h(KR_{\text{в}}) < h(KR_{\text{п}}) < 1$				
Фактична динаміка 2022 року до 2021 року: $1 < h(KR_{\text{в}}) < h(KR_{\text{п}}) < h(KR_{\text{ча}}) < h(KR_{\text{ок}}) < h(KR_{\text{вк}})$				
IV	Показники ділової активності			
1	Продуктивність праці = Виручка від реалізації / Чисельність персоналу	$h(KПП)$	0,85	1,43
2	Оборотність активів = Виручка від реалізації / (Загальна сума активів на початок року + Загальна сума активів на кінець року) / 2	$h(KOA)$	0,75	1,32
3	Оборотність власного капіталу = Виручка від реалізації / Власний капітал	$h(KOBK)$	0,67	1,04
4	Оборотність готової продукції = Виручка від реалізації / (Готова продукція на початок року + Готова продукція на кінець року) / 2	$h(KOGП)$	0,82	1,73
5	Оборотність оборотного капіталу = Виручка від реалізації / Оборотний Капітал	$h(KOOK)$	0,96	1,04
6	Оборотність дебіторської заборгованості	$h(KДз)$	0,75	0,96
7	Оборотність кредиторської Заборгованості	$h(KКз)$	1,33	0,45
Норматив: $1 < h(KПП) < h(KДз) < h(KКз) < h(KOOK) < h(KOA) < h(KOBK) < h(KOGП)$				
Фактична динаміка 2021 року до 2020 року: $h(KOBK) < h(KOA) < h(KФВ) < h(KПП) < h(KДз) < h(KOOK) < h(KOGП) < 1 < h(KКз)$				
Фактична динаміка 2022 року до 2021 року: $h(KКз) < h(KДз) < h(KФВ) < h(KOOK) < h(KOBK) < 1 < h(KПП) < h(KOA) < h(KOGП)$				
V	Показники майнового стану			
1	Фондовіддача = Виручка від реалізації / середньорічна вартість основних фондів	$h(KФВ)$	0,45	0,86
2	Коефіцієнт оновлення основних фондів	$h(KOOF)$	1,32	0,62
3	Коефіцієнт зносу основних фондів	$h(KЗОФ)$	1,21	1,54
4	Коефіцієнт мобільності активів	$h(KMA)$	1,13	1,21
Норматив: $1 < h(KЗОФ) < h(KOOF) < h(KMA) < h(KФВ)$				
Фактична динаміка 2021 року до 2020 року: $h(KФВ) < 1 < h(KMA) < h(KЗОФ) < h(KOOF)$				

Багато з них, як було показано в дослідженнях, є нормативними динамічними взаємозалежностями [20, с. 95-98].

Вони також показані в наступних розділах. Тому для оцінки фінансово-економічного стану необхідно враховувати залежність таких ключових показників слід враховувати залежність наступних ключових показників:

$$1 < h(K_{ПК/ВК}) < h(K_{МВК}) < h(K_{ФС}) < h(K_A) \quad (3.2)$$

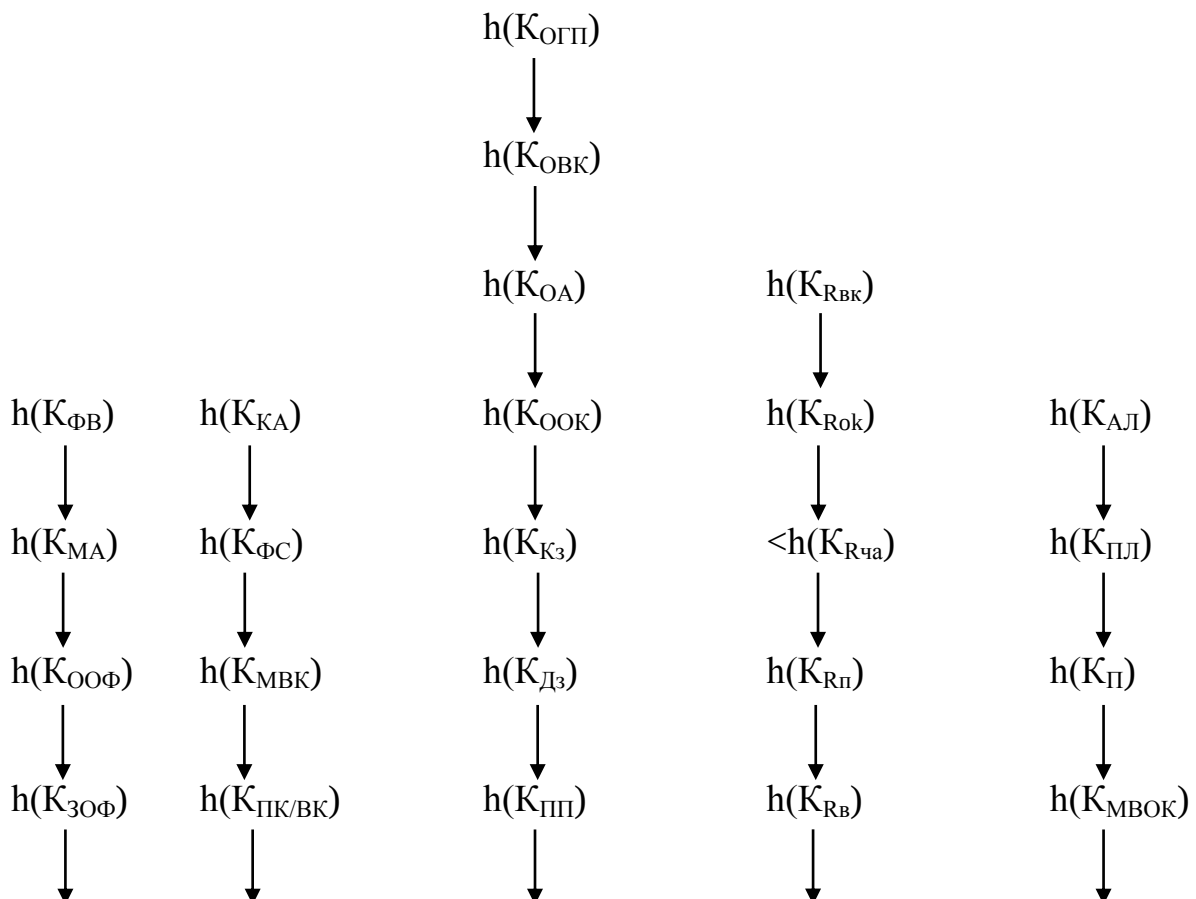
$$1 < h(K_{МВОК}) < h(K_{П}) < h(K_{ПЛ}) < h(K_{АЛ}) \quad (3.3)$$

$$1 < h(K_{RB}) < h(K_{RP}) < h(K_{Rча}) < h(K_{Rok}) < h(K_{RBK}) \quad (3.4)$$

$$1 < h(K_{ПП}) < h(K_{ДЗ}) < h(K_{КЗ}) < h(K_{ООК}) < h(K_{OA}) < h(K_{ОВК}) < h(K_{ОГП}) \quad (3.5)$$

$$1 < h(K_{ЗОФ}) < h(K_{ООФ}) < h(K_{МА}) < h(K_{ФВ}) \quad (3.6)$$

Тому графічна модель аналізу таких взаємозалежностей показана на рисунку 3.2.

1

Рисунок 3.2 – Графоаналітична модель нормативу динамічної взаємозалежності ключових показників оцінки економічного стану промислового підприємства ПАТ «Запоріжсталь»

Ця модель відрізняється від існуючих моделей наступним чином:

- По-перше, вона обмежує кількість показників, що використовуються для оцінки фінансово-економічного стану. Загалом прийнято використовувати п'ять груп показників. Однак ми обрали ті, які найбільш точно визначають недоліки в управлінні розвитком підприємства;
- По-друге, обрані ключові показники оцінки фінансово-економічного стану промислових підприємств відображають не лише кількісні характеристики об'єкта діагностики, а й його структурні та якісні характеристики;
- По-третє, виявлення взаємозалежностей та часових характеристик ключових показників спрямоване на підвищення загальної вартості підприємства за рахунок забезпечення більш ефективного використання його потенціалу;
- По-четверте, досягнення визначеної нормативної динаміки має бути результатом набору показників, що охоплюють зростання, таких як продуктивність, ділова активність та прибутковість;
- По-п'яте, узгодженість різних показників дозволяє оцінити фінансово-економічний стан підприємства як результат дії низки факторів. Таким чином, можна отримати однозначну інтерпретацію;
- По-шосте, запропонована нормативна динаміка може бути інтегрована в загальну нормативну модель оцінки ефективності управління ринковою вартістю підприємств.

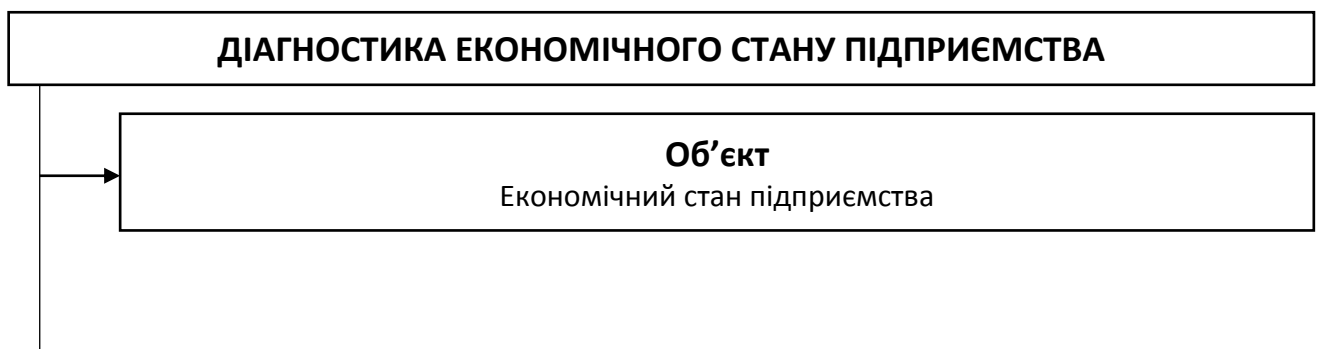
3.2 Методичний підхід до діагностики економічного стану на основі динамічного нормативу взаємозалежності основних показників промислового підприємства

Відповідно до мети діагностики фінансово-економічного стану має бути розроблений методичний підхід, що базується на теоретичних засадах і принципах практичного застосування, включаючи інституційні елементи: цілі та установки, методи і прийоми вирішення завдань, інформаційні технології та спеціальні заходи.

Розробка системи діагностики фінансово-економічного стану промислових підприємств повинна здійснюватися відповідно до таких принципів:

- системний підхід;
- принцип комплексного аналізу всіх складових діяльності підприємства;
- принципи динамічності та порівняльного аналізу;
- пріоритетність кінцевої мети виробничої діяльності підприємства;
- принцип взаємопов'язаності та взаємозалежності елементів системи оцінювання;
- принцип взаємопов'язаності (всі елементи залежать один від одного і від зовнішнього середовища);
- принцип ієрархічності прийняття рішень;
- принцип функціональності;
- принцип розвитку.

Цілі, підходи та методи діагностики економічного стану підприємства наведені на схемі.

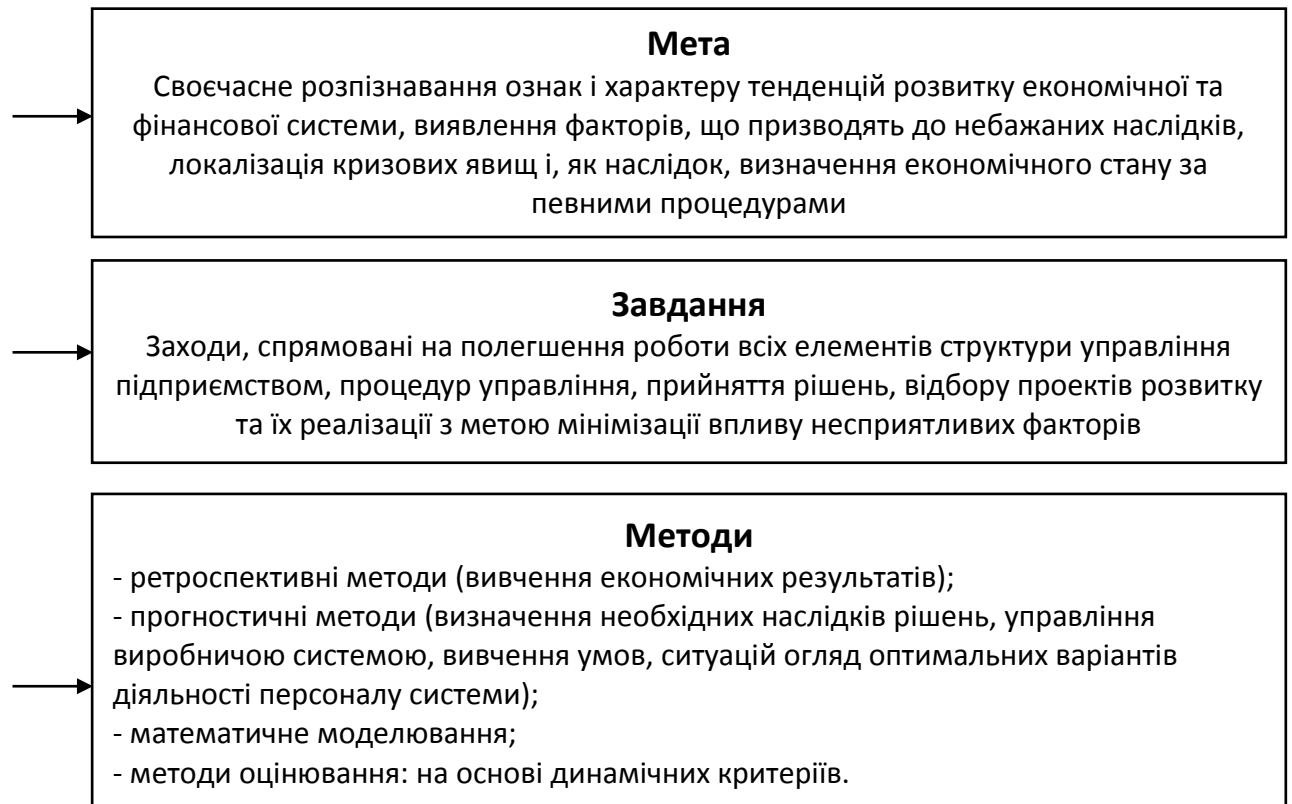
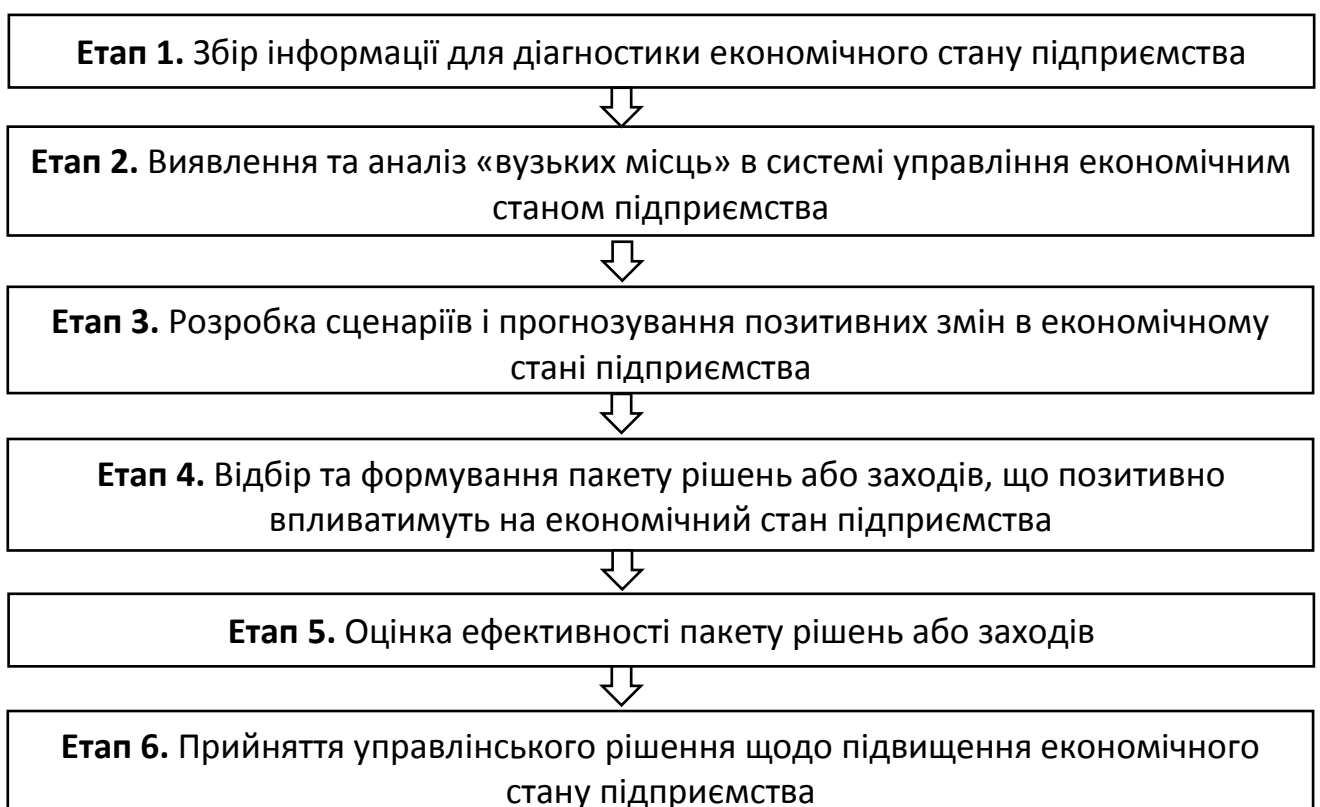

Рисунок 3.3. – Організація діагностики економічного стану підприємства ПАТ «Запоріжсталь»

Алгоритм етапів діагностики економічного стану промислової організації наведено на рис. 3.4.

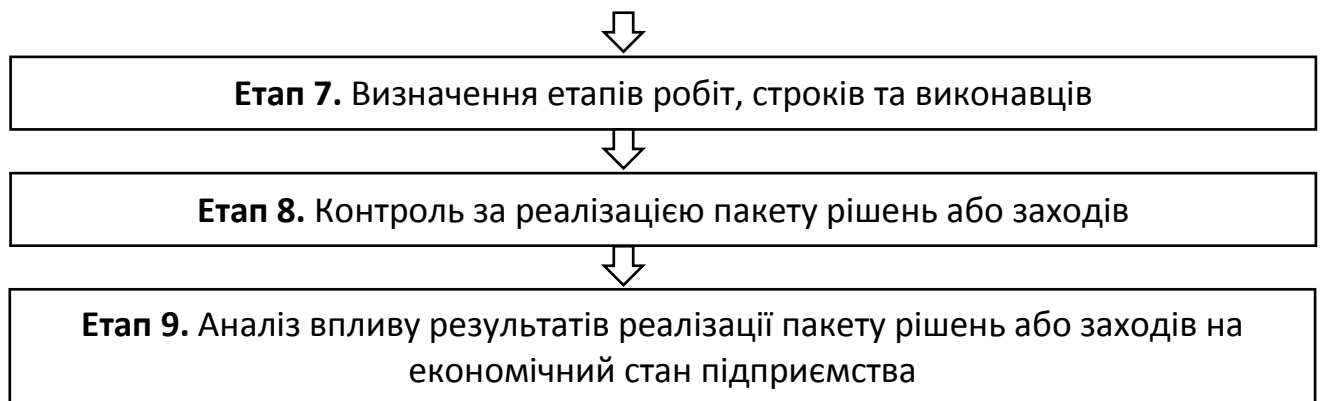

Рисунок. 3.4. – Етапи проведення діагностики економічного стану промислового підприємства ПАТ «Запоріжсталь»

При створенні та використанні системи показників, за допомогою яких слід діагностувати фінансово-економічний стан підприємства в світлі цілей розвитку, виникають наступні питання:

- Які показники слід використовувати для перевірки операційних даних у проектах організаційного розвитку?
- Як оцінити вплив показників на результати діяльності?
- Як оцінити вплив кожного фактора на розробку системи показників; і
- Як забезпечити баланс і взаємозалежність між цими показниками.

Для вирішення цих питань та визначення цільового переліку показників слід дотримуватися таких принципів:

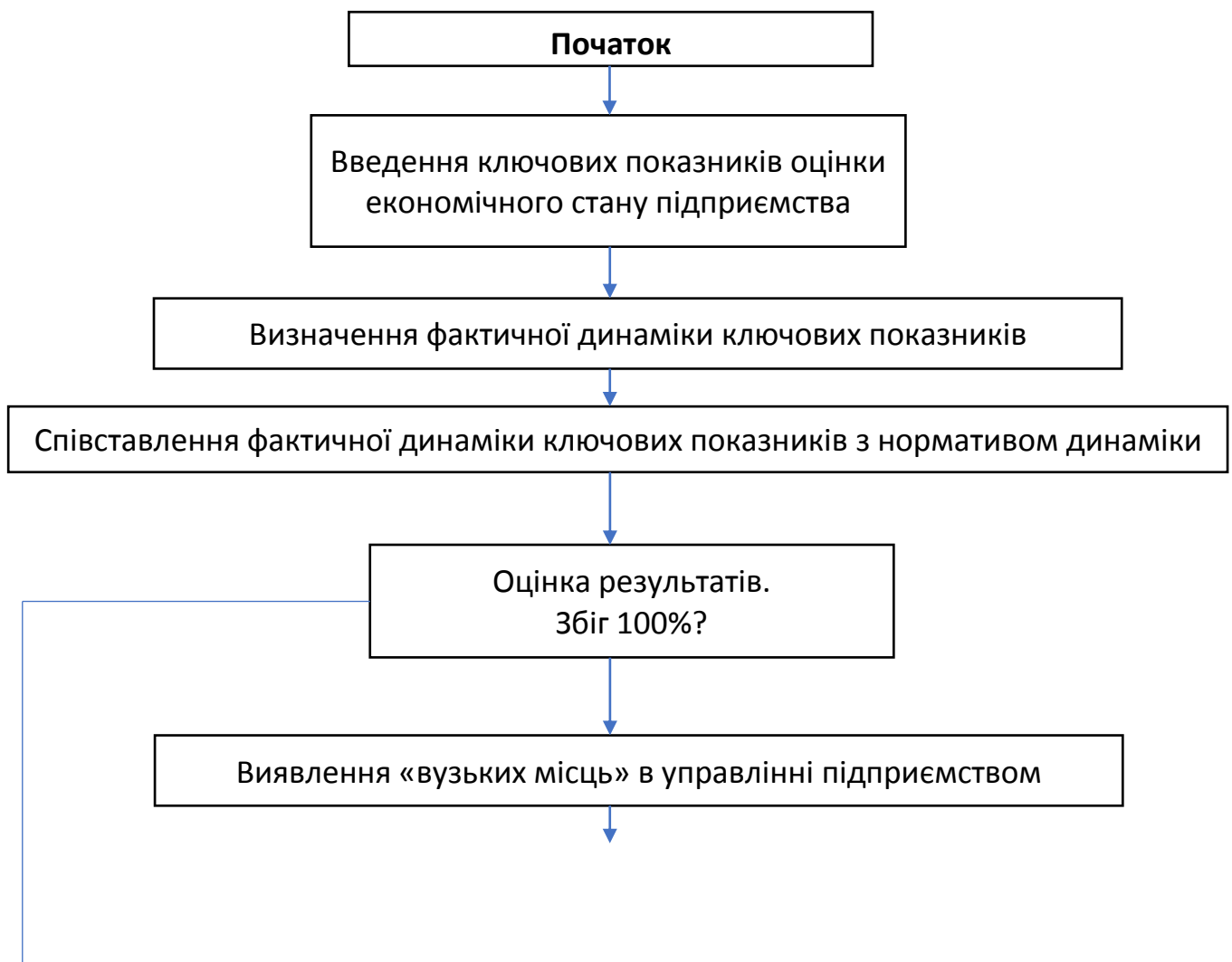
- перелік показників має розроблятися невеликою групою осіб залежно від діяльності компанії та стратегічних цілей розвитку;
- фактори, що впливають на формування та якість показників, повинні оцінюватися за об'єктивними характеристиками (наприклад, відсотками або коефіцієнтами), а не за суб'єктивними характеристиками;
- використання якісних, кількісних та вимірюваних показників для присвоєння вартісних індикаторів з метою оптимізації поточного та стратегічного плану розвитку підприємства.

Запропоновано застосувати методичний підхід до оцінки економічного стану підприємств на основі моделі графічного аналізу:

- співвідносити різні показники всередині групи між собою та між групами показників з метою оцінки фінансово-економічного стану;
- стиснення великого обсягу інформації з метою отримання об'єктивної оцінки фінансово-економічного стану за короткий час;
- полегшення інтерпретації результатів.

Алгоритми таких оцінок повинні бути включені в управлінську інформаційну систему підприємства на всіх рівнях управління і в усіх планових періодах (рис. 3.5).

Використання комп'ютерної техніки та сучасного програмного забезпечення дозволяє скоротити час і ресурси, необхідні для розрахунку показників та динаміки їх зміни за різними сценаріями і проектами організаційного розвитку, що прискорює прийняття якісних управлінських рішень.

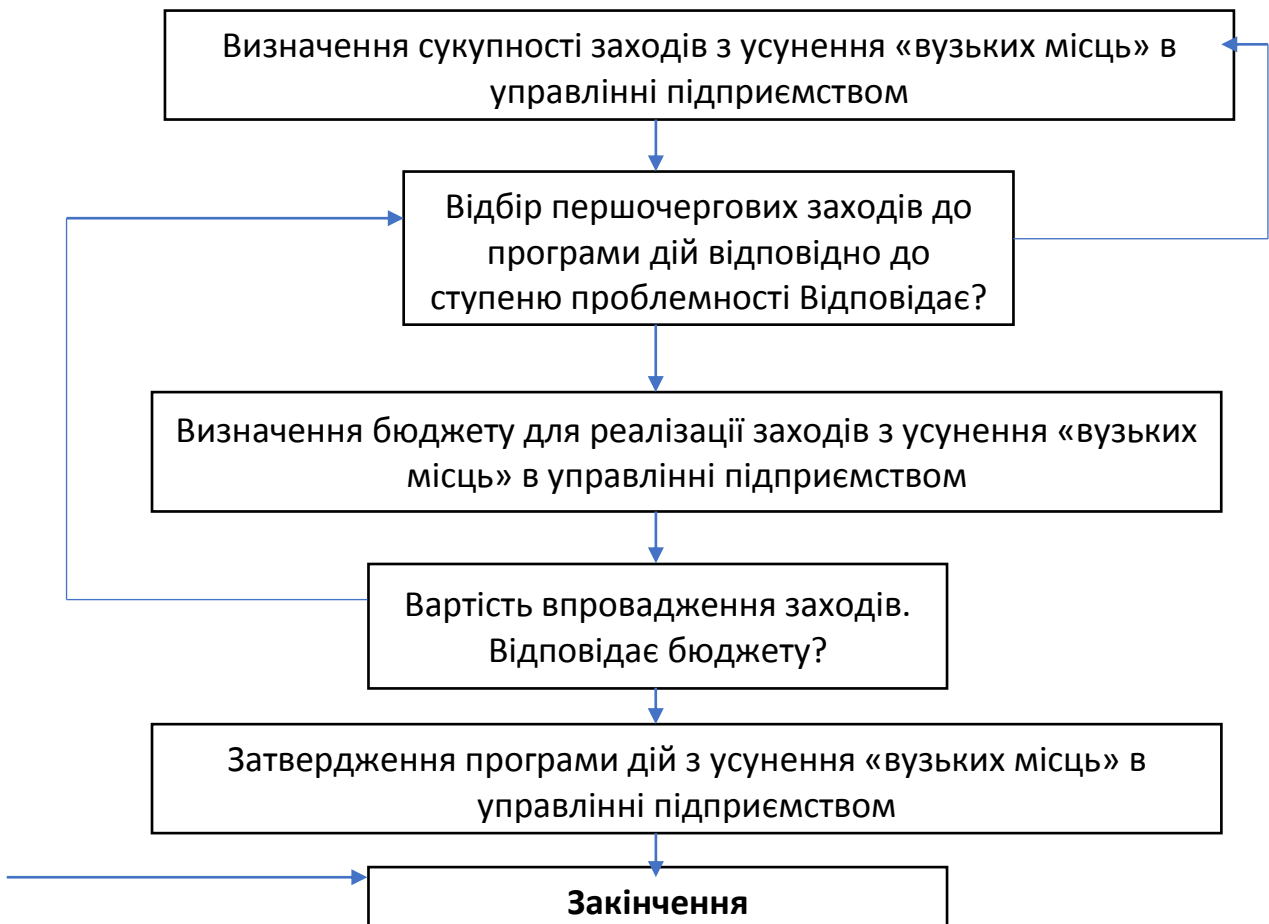

Рисунок 3.5. – Блок-схема оцінки економічного стану промислового підприємства ПАТ «Запоріжсталь» на основі побудови динамічного нормативу

Використання запропонованого алгоритму оцінки фінансово-економічного стану підприємства дозволяє користувачам управлінських інформаційних систем отримати об'єктивну інформацію для прийняття управлінських рішень, заощадити час та оптимізувати витрати на усунення недоліків в системі управління підприємством. Можливо. Це неможливо без належної організації документообігу в інформаційній системі підприємства.

Такий підхід забезпечує врахування результатів діагностики фінансово-економічного стану підприємства при прийнятті управлінських рішень щодо обґрунтування проектів та оцінки бізнесу.

3.3 Економічний ефект запропонованих заходів

Для визначення узагальнюючих показників, що характеризують економічний стан промислових підприємств, пропонується використовувати суму результатів розрахунку часткових коефіцієнтів шляхом усереднення геометричних відставань від нормативних значень основних коефіцієнтів. Це відображатиме запізнення управлінських заходів щодо розвитку підприємства та покращення його економічного стану. Використовується наступна формула:

$$I_i = \sqrt[n]{\prod_{j=1}^n (1 + K_j) - 1} \quad (3.7)$$

де I_i - інтегральний показник i -ї групи ключових індикаторів;

K_j - відхилення фактичної рушійної сили i -ї групи ключових індикаторів від j -го нормативного показника;

n - кількість часткових коефіцієнтів для групи ключових показників.

Або

$$I_i = \sqrt[n]{\prod_{j=1}^n K_j} \quad (3.8)$$

За допомогою рівняння 3.2 отримано узагальнену оцінку динаміки зміни j -ї групи показників оцінки фінансової стійкості підприємства.

Для визначення узагальненого рівня економічного стану підприємства пропонується згорнути інтегральні показники за рівнянням:

$$I_i = \sqrt[n]{\prod_{j=1}^n I_{ij}} \quad (3.9)$$

Розрахунок проводимо в табл.3.2.

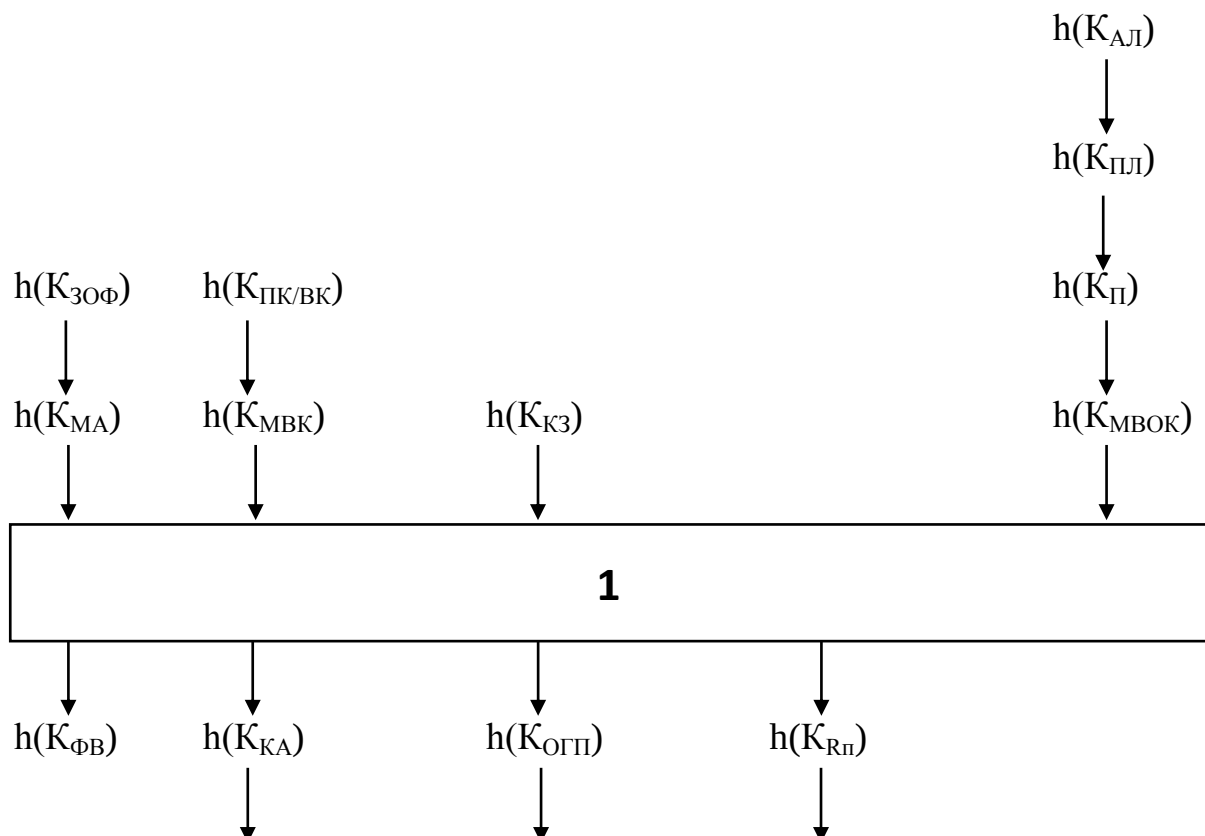
З отриманих даних можна зробити чіткі висновки про негативні зміни у економічному стані ПАТ «Запоріжсталь» у 2021 році та позитивні зміни, що відбулися у 2022 році. Таким чином, менеджмент підприємства вжив заходів, які дозволяють йому вийти на стандартний динамічний рівень за показниками прибутковості, але для ведення господарської діяльності необхідним є рівень платоспроможності та ліквідності, зокрема застосування ефективних управлінських дій. Для цього пропонується використовувати табличний та рейтинговий методи.

Таблиця 3.2 – Розрахунок інтегрального показника оцінки економічного стану підприємства ПАТ «Запоріжсталь»

Нормативний ранг показника	Показники					
	Позначення	Нормативне значення	Фактичне значення		Відхилення	
			2021	2022	2021	2022
I	Показники фінансової стійкості					
1	h(КА)	≥1	0,87	0,96	-0,11	0,03
2	h(КФС)	≥1	0,94	1,49	-0,09	0,32
3	h(КМВК)	≥1	1,03	1,04	0,03	0,04
4	h(КПК/ВК)	≥1	1,09	0,87	0,22	-0,10
Інтегральний показник I _I			1,01	1,09	-0,02	0,09
II	Показники ліквідності					
1	h(КАЛ)	≥1	1,69	0,76	0,69	-0,21
2	h(КПЛ)	≥1	1,39	1,19	0,38	0,31
3	h(КП)	≥1	1,41	1,12	0,41	0,13
4	h(КМВОК)	≥1	1,38	1,02	0,32	0,32
Інтегральний показник I _{II}			1,33	1,12	0,33	0,04
III	Показники прибутковості					
1	h(KR _{ВК})	≥1	0,52	1,29	-0,63	0,46
2	h(KR _{ОК})	≥1	0,54	1,22	-0,66	0,44

3	$h(KR_{\text{ча}})$	≥ 1	0,56	1,42	-0,72	0,31
4	$h(KR_{\text{п}})$	≥ 1	0,82	1,08	-0,19	0,09
5	$h(KR_{\text{в}})$	≥ 1	0,71	0,99	-0,27	0,02
Інтегральний показник I_{III}			0,66	1,19	-0,76	0,22
IV	Показники ділової активності					
1	$h(KO_{\text{ГП}})$	≥ 1	0,82	1,7	-0,32	0,61
2	$h(KO_{\text{ВК}})$	≥ 1	0,71	1,01	-0,48	-0,02
3	$h(KO_{\text{А}})$	≥ 1	0,85	1,31	-0,41	0,19
4	$h(KO_{\text{ОК}})$	≥ 1	0,81	1,02	-0,31	-0,08
5	$h(KK_{\text{З}})$	≥ 1	0,73	0,59	-0,44	-0,25
6	$h(KД_{\text{З}})$	≥ 1	1,31	0,43	0,31	-0,75
7	$h(KП_{\text{П}})$	≥ 1	0,59	1,32	-0,41	0,17
Інтегральний показник I_{IV}			0,76	0,94	-0,44	-0,09
V	Показники майнового стану					
1	$h(K_{\text{ФВ}})$	≥ 1	0,59	0,88	-0,71	-0,09
2	$h(K_{\text{МА}})$	≥ 1	1,09	1,11	0,09	0,08
3	$h(KO_{\text{ОФ}})$	≥ 1	1,31	0,62	0,61	-0,39
4	$h(K_{\text{ЗОФ}})$	≥ 1	1,21	0,99	0,65	-
Інтегральний показник I_{V}			1,01	0,92	-0,02	-0,15
Інтегральний показник економічного стану підприємства			0,91	0,99	-0,09	0,02

За даними таблиці 3.2 встановлено фактичні взаємозалежності економічного ефекту від моделей ключових показників оцінки економічного стану у 2021 та 2022 роках (рис. 3.6; 3.7).

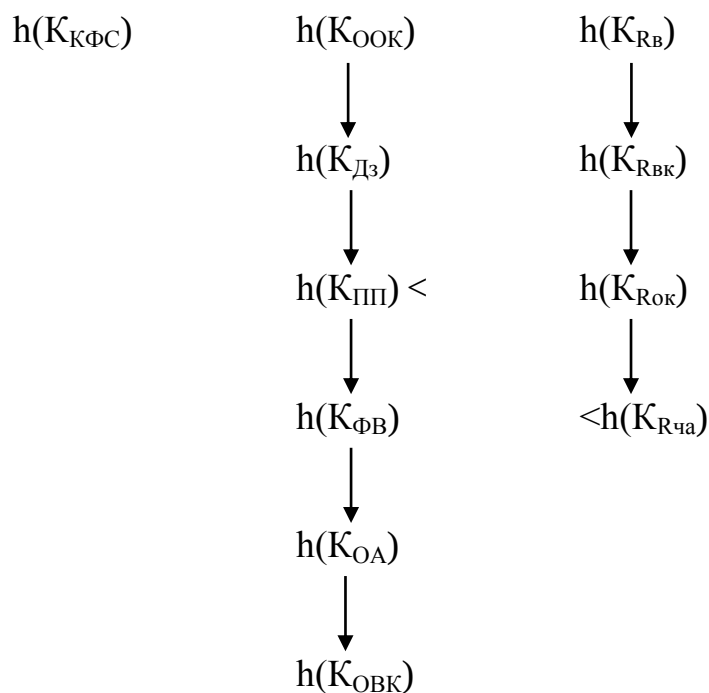
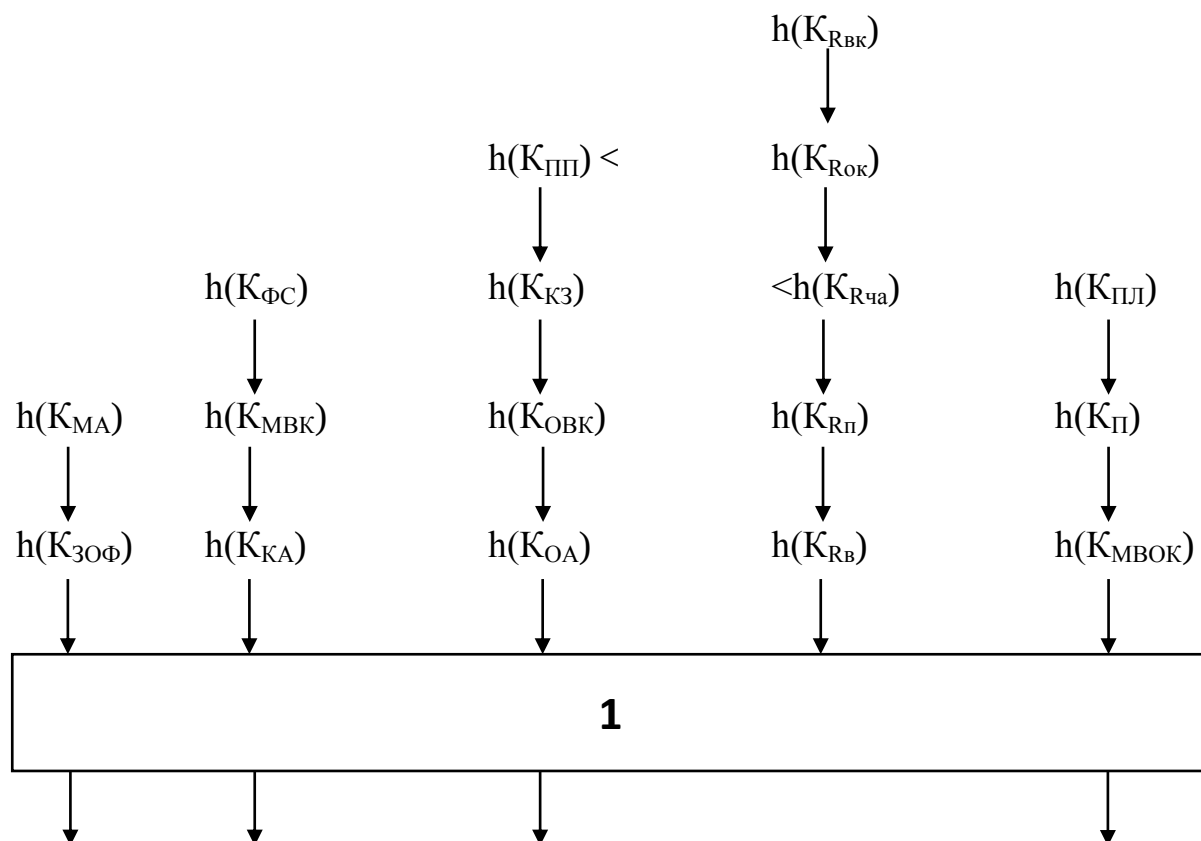

Рисунок 3.3 – Графоаналітична модель фактичної динамічної взаємозалежності економічного ефекту та ключових показників оцінки фінансово-економічного стану ПАТ «Запоріжсталь» в 2021 році.

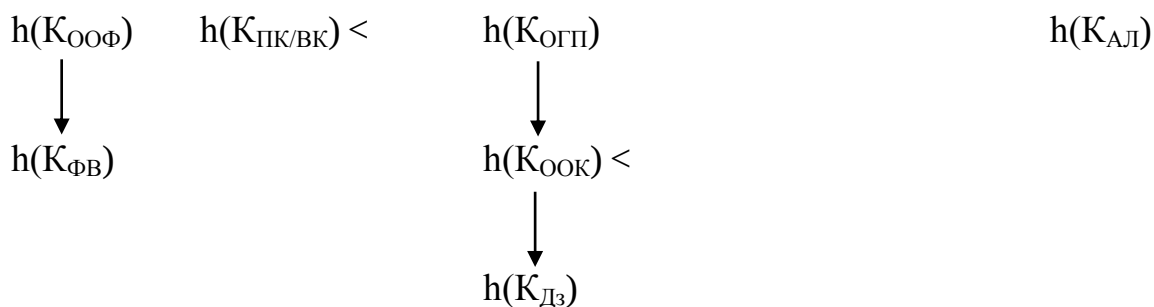

Рисунок 3.7 – Графоаналітична модель фактичної динамічної взаємозалежності економічного ефекту та ключових показників оцінки економічного стану ПАТ «Запоріжсталь» в 2022 році.

Для визначення рівня економічного стану промислового підприємства ПАТ «Запоріжсталь» пропонується використовувати рейтингову шкалу, представлену в табл. 3.3.

Таким чином, можна зробити висновок, що ПАТ «Запоріжсталь» перейшло від середнього рівня ефективності управління економічним станом у 2021 році до достатнього рівня у 2022 році. На загальний результат негативно вплинули показники ділової активності та майнового стану підприємства.

Таблиця 3.3 - Шкала оцінювання економічного ефекту та ефективності управління економічним станом промислового підприємства ПАТ «Запоріжсталь»

Результуючий показник	Оцінка
від 0 до 0,5	Ефективність управління економічним станом підприємства є низькою. Менеджери не зосереджені на розвитку підприємства. Існує дисбаланс між завданнями та діями менеджерів.
від 0,51 до 0,1	Середній рівень ефективності управління організаційним розвитком. Поставлені завдання пов'язані зі стратегічним та оперативним планом розвитку підприємства. У короткостроковій перспективі спостерігається зростання активності за окремими показниками, що задовольняє керівництво підприємства.
від 1 до 1,5	Ефективність управління економічним станом організації є достатньою. Баланс між поставленими цілями та досягнутими результатами є незначним. Ситуація створює можливості для потенційного зростання економічного потенціалу підприємства.
1,5 і вище	Ефективність управління економічною складовою потенціалу підприємства є високою. Інтереси менеджменту збігаються з інтересами підприємства. Значного зростання вартості підприємства можна досягти

	за рахунок професійного управління ресурсами.

Тому дотримання політики оновлення виробничих фондів та рівня їх використання є запорукою сталого розвитку цього підприємства. Крім того, підвищення рівня використання оборотного капіталу прискорить розвиток підприємства. Перелік конкретних заходів можна визначити після аналізу реальної динаміки зміни показників (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Визначення ступеню проблемності динаміки ключових показників економічного стану ПАТ «Запоріжсталь» в 2021-202 роках.

Показник	Нормативний ранг показника	Фактичний ранг		Модуль Відхилення		Ступінь Проблемності	
		2021	2022	2021	2022	2021	2022
I	Показники фінансової стійкості						
h(КА)	1	4	4	1	1	3	2
h(КФС)	2	3	2	1	2	3	3
h(КМВК)	3	1	1	2	2	2	3
h(КПК/ВК)	4	2	3	4	1	2	-
II	Показники ліквідності						
h(КАЛ)	1	2	3	0	3	0	2
h(КПЛ)	2	3	2	0	2	0	3
h(КП)	3	4	3	0	2	0	3
h(КМВОК)	4	3	4	0	2	0	3
III	Показники прибутковості						
h(KR _{ВК})	1	4	2	3	0	3	0
h(KR _{ок})	2	2	3	3	0	3	0
h(KR _{ча})	3	2	4	2	0	4	0
h(KR _п)	4	2	3	4	0	2	0
h(KR _в)	5	1	4	4	0	2	0

IV	Показники ділової активності						
h(КОГП)	1	3	2	3	2	5	2
h(КОВК)	2	5	5	3	3	3	2
h(КОА)	3	6	3	2	2	2	2
h(КООК)	4	4	5	2	2	3	2
h(ККз)	5	5	5	2	2	3	2
h(КДз)	6	2	6	6	2	2	2
h(КПП)	7	6	2	1	5	4	3
V	Показники майнового стану						
h(КФВ)	1	3	4	4	3	2	2
h(КМА)	2	2	2	2	2	4	1
h(КООФ)	3	2	3	3	2	3	1
h(КЗОФ)	4	3	1	3	3	3	2

Тому, враховуючи стратегічний план розвитку, основними завданнями ПАТ «Запоріжсталь» для покращення економічного стану мають стати заходи за напрямками, що впливають на наступні показники:

- Коефіцієнт фінансової незалежності $h(CA)$;
- Коефіцієнт абсолютної ліквідності (AL) ;
- Коефіцієнт продуктивності праці $h(KA)$
- Ефективність використання капіталу (CEF) ;
- Коефіцієнт зносу основних засобів $h(FAD)$.

Другий етап – розробка управлінських впливів на динаміку змін цих показників:

- Коефіцієнт оновлення основних засобів $h(FAR)$;
- Коефіцієнт вибуття активів $h(AM)$;
- Коефіцієнт оборотності капіталу $h(CCR)$;
- Коефіцієнт оборотності власного капіталу $h(KMVOK)$;
- Коефіцієнт покриття $h(CP)$;
- Коефіцієнт проміжної ліквідності $h(ILR)$;
- Коефіцієнт оборотності капіталу $h(CCR)$;
- Коефіцієнт фінансової стійкості $h(FSR)$.

На третьому місці – заходи, необхідні для модифікації показників та отримання економічних вигід від запропонованої методології:

- Коефіцієнт оборотності оборотного капіталу $h(WCR)$;

- Оборотність активів $h(ARO)$;
- Оборотність дебіторської заборгованості $h(A/R)$;
- Оборотність дебіторської заборгованості $h(ACR)$.

Запропонований підхід до удосконалення методики оцінки економічної ситуації дозволяє:

- швидко оцінювати та обґрунтовувати доцільність інвестиційних та інноваційних планів розвитку організації;
- надати якісну інформацію як основу для прийняття ефективних управлінських рішень;
- швидко визначити пріоритетні напрямки для прийняття управлінських рішень.

Таким чином, можна зробити висновок, що норми динамічної взаємозалежності ключових показників можуть бути використані як напрям удосконалення системи діагностики економічного стану «важливих» промислових підприємств.

Висновки до 3 розділу

Таким чином, дослідження показало, що в умовах нестабільного зовнішнього середовища та обмеженості виробничих ресурсів доцільно використовувати діагностику як ефективний інструмент підвищення якості управлінських рішень, визначення напрямів розвитку підприємства та зміцнення його фінансово-економічного стану.

Методика оцінки економічного стану ПАТ «Запоріжсталі» на основі динамічних критеріїв дозволяє керівництву підприємства своєчасно вносити зміни в існуючі організаційно-економічні механізми управління.

Запропоновані заходи з удосконалення системи діагностики економічного стану промислових підприємств забезпечать наступне:

- По-перше, результати діагностики економічного стану можуть бути адаптовані до цілей та завдань промислових підприємств, що дозволить скоротити час, необхідний для прийняття ефективних управлінських рішень щодо розвитку підприємств;

- По-друге, такі дослідження можуть здійснюватися менеджерами всіх рівнів, забезпечуючи своєчасне реагування на динамічні зміни у зовнішньому середовищі;

- По-третє, запропонований методичний підхід до діагностики фінансово-економічного стану підприємств не потребує додаткових фінансових ресурсів, додаткового навчання менеджерів або спеціальних знань у сфері інформаційних технологій чи комп'ютерної інженерії.

Впровадження запропонованих заходів дозволить підприємствам не тільки оперативно діагностувати економічний стан, виявляти недоліки та оцінювати показники ефективності діяльності підприємства, але й обирати інвестиційні проекти, які в разі їх реалізації дозволять покращити економічну ситуацію.

ВИСНОВКИ

Наразі економіка України перебуває у критичному стані, а підприємства потребують підвищення ефективності своєї виробничої, комерційної та фінансової діяльності. У зв'язку з цим важливо приймати ефективні управлінські рішення на основі результатів діагностики фінансово-економічного стану, виявляти та розуміти найбільш критичні проблеми, визначати причини їх виникнення та обирати інвестиційні проекти, які дозволять покращити економічне становище підприємств у майбутньому.

В даній роботі розглядаються наступні питання:

- Визначення ролі та значення діагностики економічного стану підприємства;

- Розглянуто та проаналізовано існуючі методи діагностики економічного стану підприємства;
- Досліджено підходи до створення системи діагностики економічного стану підприємства;
- Зроблена загальну характеристику господарської діяльності ПАТ «Запоріжсталь»;
- Проведено комплексний аналіз основних показників економічного стану ПАТ «Запоріжсталь»;
- Проведено оцінку фінансово-економічного стану підприємства ПАТ «Запоріжсталь»;
- Визначено підхід до вдосконалення діагностики економічного стану промислових організацій;
- Запропоновано методичний підхід до діагностики економічного стану на основі динамічних критеріїв взаємозалежності показників.

На основі отриманих результатів можна зробити наступні висновки.

Дослідження сутності понять «економічний стан» та «економічна діагностика» з використанням авторського абстрактно-логічного методу дозволило сформулювати визначення категорії «діагностика фінансово-економічного стану промислових підприємств». Під цією категорією слід розуміти процес (метод) оцінки стану управління ресурсами та фінансового забезпечення промислових підприємств на основі аналітичної інформації з використанням комплексу методів та інструментів, спрямованих на виявлення негативних факторів. Такий підхід дозволяє уточнити елементи системи діагностики економічного стану підприємства та розвинути теорію управління бізнесом в частині цілепокладання та реалізації для забезпечення ефективного функціонування та розвитку підприємства.

На основі порівняльного аналізу основних сучасних підходів та методів діагностики економічного стану підприємства запропоновано використання різних систем діагностичних методів для отримання сукупності даних про об'єкт діагностики, які можуть бути покладені в основу відповідних

висновків щодо економічного та соціального розвитку підприємства. При цьому вони пропонують будувати такі системи методів на основі загальнонаукової методології. Ця методологія передбачає системний і комплексний підхід до вирішення проблем та використання таких методів, як балансовий, моделювання, економіко-математичні та соціологічні аспекти.

На основі загальноприйнятого підходу до створення системи діагностики економічного стану промислових підприємств, дослідженого в даній статті, було зроблено висновок, що система характеризується наступними ознаками: цілеспрямованість, цілісність і прозорість, гнучкість, об'єктивність, динамічність, циклічність, оперативність, адаптивність і орієнтованість на перспективу. Однак було виявлено, що результати, отримані в результаті аналізу структурних елементів такої системи та методів діагностики, не можуть бути повною мірою використані як основа для вибору ефективних заходів щодо забезпечення розвитку підприємства. Це пов'язано, по-перше, з тим, що набір якісних та кількісних показників або занадто великий, або недостатньо відображає існуючі проблеми для забезпечення результатів таких розрахунків та оперативного і своєчасного проведення постійного моніторингу; по-друге, узагальнення отриманих результатів на основі комплексного підходу не дозволяє повною мірою виявити потенційні загрози і ризики та усунути їх. Тому удосконалення підходу до діагностики економічного стану підприємства означає зміну системи діагностики економічного стану підприємства та усунення виявлених проблем.

Виходячи із загальної характеристики підприємства ПАТ «Запоріжсталь», що працює в галузі машинобудування, комплексного аналізу фінансово-економічного стану підприємства з використанням горизонтального, вертикального та порівняльного аналізу, а також виявлення динаміки зміни основних показників фінансово-економічного стану, економічний стан підприємства ПАТ «Запоріжсталь» за останні три роки є задовільним. З метою зміцнення фінансово-економічного стану підприємства

необхідно усунути ризики для платоспроможності підприємства шляхом збільшення обсягу грошових активів, що покривають поточні зобов'язання, зменшення поточних зовнішніх та внутрішніх фінансових зобов'язань підприємства, зміни фінансової стратегії з метою прискорення економічного зростання та зменшення споживання інвестиційних ресурсів підприємства в поточному періоді. Необхідність зниження ризику для платоспроможності підприємств. Ця робота описує, що необхідно зробити для досягнення цієї мети.

Підхід є комплексним, базується на принципах теоретично обґрунтованої структури і включає такі елементи, як цілі та установки, методи і прийоми вирішення проблем, інформаційні технології та систему базових показників оцінки економічного стану підприємств, з метою скорочення часу, необхідного для проведення аналізу. Це дозволяє врахувати взаємозв'язок між результатами діагностики економічного стану підприємства та управлінськими рішеннями щодо вибору та реалізації проектів:

- По-перше, це дозволяє адаптувати результати діагностики економічного стану підприємства до його цілей і завдань, скорочуючи таким чином час, необхідний для прийняття ефективних управлінських рішень щодо розвитку підприємства;

- По-друге, такі дослідження можуть проводитися на всіх рівнях управління і дозволяють своєчасно реагувати на динамічні зміни зовнішнього середовища;

- По-третє, запропонований методичний підхід до діагностики економічного стану підприємств не потребує додаткових фінансових ресурсів, додаткового навчання менеджерів або спеціальних знань у сфері інформаційних технологій чи комп'ютерної інженерії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТКРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажаман І.А. Інформаційне забезпечення проведення діагностики фінансово-економічного стану підприємства // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2018. – Випуск 2 (13). – С. 39-42.
2. Азарова А.О. Математичні моделі та методи оцінювання фінансового стану підприємства: монографія; ВНТУ. – Вінниця: ВНТУ, 2020. – 172 с.
3. Батрак О.В. Методичні положення та методика діагностики фінансового стану підприємства // Формування ринкових відносин в Україні. – 2017. – № 10 (137). – С.104-107.

4. Биба В.В. Діагностика та прогнозування фінансово-економічного стану підприємства // Економіка та держава. – 2019. – № 5. – С. 110-113.
5. Буряк П.В. Фінансово-економічний аналіз: Підручник. – Київ: Видавництво «Професіонал», 2021. – 528 с.
6. Гетьман О.О. Економічна діагностика виробничої підсистеми як ефективний інструмент в обґрунтуванні маркетингової стратегії підприємства // Науковий вісник НГУ. – 2020. – № 8. – С. 51-57.
7. Гилка У.Л. Проблеми та специфіка застосування фінансово-економічного аналізу на підприємстві // Економіка промисловості. – 2019. – № 3. – С. 146-150.
8. Городня Т.А. Підходи до діагностики фінансово-економічного стану підприємства в сучасних умовах // Науковий вісник НЛТУ України. – 2019. – Випуск 22.8. – С. 191-195.
9. Гринчутський В.І. Економіка підприємства: навчальний посібник для студентів вузів. – Київ: Центр учбової літератури, 2021. – 303 с.
10. Жукова Д.А. Методичне забезпечення аналізу фінансово-економічного стану машинобудівних підприємств // Економіка: реалії часу. – 2015. – № 3. – С. 60-69.
11. Загорна Т.О. Економічна діагностика: навчальний посібник. – Київ: Центр учбової літератури, 2017. – 400 с.
12. Загорна Т.О. Конкурентна динаміка роздрібної торгівлі: теорія, діагностика, моделювання: монографія; Макіївський економічно-гуманітарний інститут. – Донецьк: Ноулідж, Донецьке видання, 2013. – 462 с.
13. Єлісєєва О.К. Економічна діагностика в управлінні виробничо-економічними системами (статистичний аспект): монографія. – Дніпропетровськ: Наука і освіта, 2018. – 292 с.
14. Косова Т.Д. Організація та методика економічного аналізу: навчальний посібник. – Київ: Центр учбової літератури, 2019. – 528 с.

15. Краснова В.В. Теоретичні підходи до визначення сутності економічної діагностики // Науковий вісник ХДУ. – 2019. – Випуск 6. – Частина 2. – С. 219-222.
16. Москаленко В.П. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства як основа для діагностики його банкрутства // Актуальні проблеми економіки: науково-економічний журнал. – 2016. – № 6. – С. 180-191.
17. Офіційний сайт ПАТ «Запоріжсталь» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zaporizhstal.com>
18. Офіційний сайт Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України «Smida» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://smida.gov.ua/about139>
19. Петлівська Ю.О. Суть, важливість та методичні підходи до оцінки фінансово-економічного стану підприємства // Науковий простір сучасної Європи: матеріали міжнародної науково-практичної конференції. – Одеса, 2016. – Том 1. – С. 71-73.
20. Петрович Й.М. Еволюція контролінгу в сучасній теорії та практиці управління вітчизняними підприємствами // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2019. – № 1. – С. 129–137.
21. Подольська В.О. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. – Київ: Видавництво ЦНЛ, 2017. – 488 с.
22. Приймук О.Р. Методичні підходи щодо діагностики фінансового стану підприємства // Збірник наукових праць ДЕТУТ. Серія «Економіка і управління». – 2016. – Випуск 36. – С. 231-240.
23. Савицька Г.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навчальний посібник. – 3-тє видання, виправлене і доповнене. – Київ: Знання, 2017. – 668 с.
24. Семенов Г.А. Діагностика фінансово-економічного стану підприємства // Вісник економічної науки України. – 2019. – № 1 (19). – С.136-141.

25. Семенов Г.А. Контролінг, як база обґрунтування й прийняття управлінських рішень // Вісник економічної науки України : Науковий журнал. – Донецьк, 2014. – № 1. – С. 154-159.
26. Скібіцька Л.І. Антикризовий менеджмент: навчальний посібник. – Київ: Центр учбової літератури, 2019. – 584 с.
27. Сметанюк О.А. Діагностика фінансового стану підприємства в системі антикризового управління: дисертація кандидата економічних наук: 08.06.01 / Сметанюк Олена Анатоліївна. – Хмельницький, 2016. – 215 с.
28. Тищенко О.М. Економічна діагностика як спосіб управління конкурентоспроможністю // Проблеми економіки. – 2019. – №1. – С. 151-158.
29. Чевганова В.Я. Методика діагностування економічного стану підприємства [Електронний документ] // Ефективна економіка. № 3, 2019 / – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2828>
30. Черниш С.С. Діагностика фінансового стану підприємства // Інноваційна економіка. – 2020. – №3. – С. 111-114.
31. Шило В.П. Фінанси підприємств (за модульною системою навчання): теоретично-практичний посібник. – Київ: Кондор, 2021. – 429 с.
32. Шкроміда Н.А. Комплексна оцінка економічного потенціалу суб'єктів господарювання // Економічний аналіз. – 2021. – Випуск 9. – Частина 1. – С. 383-386.
33. Штанько П.О. Економічна діагностика: Курсові (конспекти) лекцій для студентів спеціальності «Економіка підприємства». – Київ: НУХТ, 2019. – 159 с.